
VIKTOR DYK
KRYSAŘ

BOHEMISTA

Viktor Dyk

Krysař

ČESKÁ KLASIKA

Vydání pro bohemista.cz

2026

Obsah

26 kapitol

I	4
II	8
III	9
IV	11
V	12
VI	14
VII	16
VIII	19
IX	25
X	27
XI	30
XII	34
XIII	36
XIV	39
XV	42
XVI	44
XVII	50
XVIII	53
XIX	57
XX	60
XXI	61
XXII	63
XXIII	65
XXIV	68
XXV	71
XXVI	73

KAPITOLA

I

„A vaše jméno?“

„Nejmenuji se; jsem nikdo. Jsem hůř než nikdo, jsem krysař.“

Muž, který takto mluvil, stál se vzpřímenou hlavou před vraty domu, v nichž se do soumraku bělala ženská postava. Hleděl na ni svýma temnýma, pátravýma očima. Byl vysoký a štíhlý, štíhlejší ještě ve svém přiléhavém sametovém kabátci a v úzkých nohavicích. Jeho ruce byly drobné a jemné jako ruce paní. Neměl při sobě ani zbraně, ani hole, ač se zdálo, že přichází z daleka, po cestách, jež vždy jisty nebyly. Svíral zato něco dlouhého a ozdobného, co budilo zvědavost ženy, s kterou hovořil. Byla to píšťala cizokrajné práce, jaké dosud neviděla.

„Krysař,“ zasmála se žena ve dveřích. „Přicházíte včas do Hammeln. Není tu krysaře; zato krys je tu mnoho. Vysvětlete mi, krysaři, odkud se berou krysy? Nebývalo jich dříve, jak nám říkají. Je pravda,“ končila s úsměvem, „staří lidé míní, že svět je stále horší.“

Krysař pokrčil rameny.

„Odkud jsou, nevím. Jsou však v každém z vašich domů. Hlodají bez ustání; hlodají dole ve sklepích, hlodají tam, kde jich nevidíme. Stanou se však dotěrnými a stoupají pak výše. Připravujete hostinu, svatbu, křtiny, což já vím? Představte si, že se náhle při hostině zjeví krysy s dlouhými boltci a dlouhými kníry. Tento zjev kazí chuť, chápete přece.“

„Ano,“ smála se žena ve dveřích. „Při svatbě Kateřiny objevila se pořádná krysa. Ženich byl bledý jako stěna a Kateřina padla do mdlob. Lidé nesnesou nic tak málo jako to, co jim kazí chuť; odhodlají se pak zavolat krysaře.“

„Připravujete svatbu nebo křtiny?“ otázal se krysař náhle, bez přechodu.

Žena ve dveřích se zasmála hlasitě.

„Jste cizinec, je zřejmo, že jste cizinec. Nejsem vdána, krysaři.“ Krysař se uklonil.

„To nevadí… nijak to nevadí. Nuže, povolají krysaře. Krysař píská a píská, až vyvede všechnu havěť z jejích skrýší. Jde za ním jako omámená. Zavede ji do řeky, do Rýna, Dunaje, Havoly, Vesery. A dům je prostý krys.“

Krysař opět se uklonil a jeho hlas zachvěl se nějakou elegií. Žena mlčela, pohrávajíc si větvičkou jasmínu.

„Ale je-li tomu tak, nepomyslí nikdo na krysaře. Krysař, cizinko, je muž, který nezůstává, ale jde. Lidé vidí ho rádi přicházet. Ale odcházeti vidí ho mnohem raději.“

„Opravdu?“ řekla pouze. Znělo to jako povzbuzení a snad to ani povzbuzení nebylo. Ale krysař chápal to tak. Bledé jeho tváře se zbarvily; byla by to mohla pozorovat, nebýti temna.

„Cítím to, cizinko. Lidé nemilují krysaře; bojí se ho pouze.“

Děvče zasmálo se opět.

„A čím to, že jdou krysy tak slepě za vámi, krysaři?“

Krysař ukázal na píšťalu, která oživla tímto pohybem.

„Je to zvláštní nástroj,“ řekl.

Pohlédla zvědavě na mluvčího i na píšťalu. Dotkla se jí lehce.

„Píšťala,“ řekla pak pohrdavě. „Pěkná píšťala. Ale nic více než píšťala.“

„Krysy mají dobrý sluch a má píšťala dobrý zvuk.“

Oči krysařovy zaplály podivným ohněm. Děvče ve dveřích maně ucouvlo. Větvička jasmínu v její ruce se chvěla.

„Mám zvláštní nadání vyhánět krysy,“ pokračoval krysař. „Pískám občas na ni velmi smutné písně, písně všech krajů, kterými jsem prošel. A já prošel mnoha zeměmi; slunnými i ponurými, pláněmi a horami. Má píšťala zní tak tiše. Krysy slyší a jdou. Není takového krysaře mimo mne. Povím vám něco, cizinko, která se umíte tak zvonivě smát. Nikdy jsem nepískal plným dechem; byl to vždy tlumený zvuk. Kdybych pískal plně, ne pouze krysy šly by za mnou.“

Krysař domluvil. Oči uhasly a svěsil bezděčně ruce s píšťalou.

„Nemám odvahy,“ dodal po chvilce. „Stalo by se něco krutého.“

Děvče stálo zamlklé a nespouštělo očí s píšťaly a krysaře. Když krysař mlčel, řekla zcela tiše:

„Líbíte se mi, krysaři. Nežli přišel soumrak, viděla jsem ve vašich černých vlasech stříbrné nitky. Nežli jste promluvil, pozorovala jsem na vašem čele vrásky. Ale přesto se mi líbíte. Milovalo vás jistě mnoho žen.“

„Snad,“ odvětil krysař. „Nepamatuji se.“

Slova krysařova měla podivný a jímavý přízvuk. Děvče zvážnělo. Naklonilo se ke krysaři tak, že cítil téměř horký jeho dech.

„Líbíte se mi, krysaři,“ děla. „Ale na vašem místě zapískala bych na píšťalu – plně – vší silou – “

„Víte, co by to znamenalo?“ otázal se krysař temným hlasem. „Já to nevím. Vím pouze, že mne časem pojímá úzkost. Hledím na svou píšťalu jako na něco, co mnohé zahubilo a co ještě mnohé zahubí. A pak se usměji. Není to nic než právě pěkná píšťala, sama jste to řekla. A já nejsem více než krysař, který má odvádět nezvané hosty. Krysař, který jako Ahasver jde z města do města, z jihu na sever, ze západu na východ. A jako Ahasver nemám stání. Pobyl jsem zde příliš dlouho, cizinko.“

„Ne,“ pravila. A pak šeptala tiše: „Říkejte mi Agnes.“

„Agnes – ,“ řekl. Mluvil měkce a hudebně. V jeho ústech vše nabývalo kouzla.

Hleděla na něho napjatě.

„Odejdete záhy z Hammeln?“

„Nevím,“ řekl. „Není to v mé vůli. A – –“

Odpověděl pohledem.

Usmála se svěžím a čistým smíchem mládí a radosti. Znělo to jako zvony vzkříšení.

„Myslím, že tu máte co činiti; je tu mnoho krys.“

A vážněji dodala:

„Zůstaňte, krysaři.“

Neodpovídal. Zraky jejich se utkaly. Hleděla neklidně a tázavě do planoucího krysařova zraku. Větvička jasmínu chvěla se v její ruce.

„Mám milence,“ řekla.

Krysař vzal ji za ruku.

„Nechci ho viděti. Nechci o něm slyšeti. Vím, že je na světě mnoho šeredných věcí. Co je mi po tom, nepřijdou-li mi do cesty. Nechci ho viděti. Ale kdybych ho viděl…“

Hlas krysařův zesmutněl a ztemněl. Znělo to vážně a varovně jako hrana.

„Ne,“ vydechla. Ale nebylo jisto, co znamenalo toto ne. Ocitli se na prudkém spádu, kde nečiní se kroky, kde zbývá pouze let. Podržel její ruku ve své a nechala mu ji. Stiskl. Stiskl ji prudce a vášnivě, že by byla vykřikla bolestí. Opakovala přesto stisknutí. Tato bolest ji omamovala.

„Agnes – –“ řekl.

Znělo to jako otázka a jako prosba.

Pohlédla na něho a usmála se.

„Ano,“ řekla. A bylo zřejmo, co znamenalo toto ano. Bylo zcela nahé, bez ostychu a bez výhrad. A děvče ve dveřích podalo krysaři snítku jasmínu.

KAPITOLA

II

Byl to kout v dobrém hansovním městě Hammeln, kout tichý a opuštěný, skoro jako by města nebylo. Těžké vozy nehrčely tudy s náklady zboží; nehlučely tu trhy a nejezdili zde jezdci v bohaté zbroji. Ani procesí tudy nechodila. Pouze hlas zvonu zněl sem z chrámu svaté Trojice v Hammeln, hlas vážný a zádumčivý, ale z těch hlasů, kterým, poněvadž jsme je často slyšeli, zapomínáme naslouchati. Aspoň Agnes, otevřela-li své okénko, slyšela spíše jiné hlasy.

Bylať pod jejími okny zahrada v květu, kde zpívali jí ptáci, kde vše bzučelo životem a úsměvy na její pozdrav. V zahradě bylo tolik vůní, z nichž kterákoli dovedla opojovat. A Agnes se zdálo, že je květem mezi květy a vůní mezi vůněmi.

Byl tu také dům s prejzovou střechou, starý a skrytý zelení kaštanů. Ale tento dům dovedl tak náhle zjasnět a otevříti se v slunci.

Matka krásné Agnes, žena znavená spíše nežli lety smutnými příběhy, na které vzpomínala s hrůzou a steskem, chvěla se zimomřivě a ploužila se domem jako stín. Slunce a světlo ji lekalo; prchala před ním jako noční pták.

Ale Agnes nezdálo se nic lekat, hleděla s důvěřivým úsměvem do příštích dnů.

A krysař stále pobýval v Hammeln.

Vyháněl krysy.

Byla to událost pro Hammeln. Děti a staří provázeli ho na jeho cestách. Děti a staří divili se krysám, které šly za ním slepě do záhuby, fascinovány jeho píšťalou, sotva více slyšitelnou pro dobré a počestné občany města nežli vzdálené bzučení hmyzu.

A vlny řeky přijaly krysy a pohltily je. – Vlny řeky je přijaly a nesly do moře, do vzdáleného moře; nikdy už neporuší dobré chuti ctihodných kupců hansovního města.

Krysař vyháněl krysy; ale kromě toho byl jiný důvod jeho pobytu v Hammeln.

KAPITOLA

III

Sepp Jörgen, rybář, bydlil na břehu Vesery tam, kde se sbíhala s Havolou. Měl malý a chudý domek. Vedl život ubohý a nuzný.

Lidé všech cechů v Hammeln posmívali se ubožáku. Chápal tak příliš těžko. Byl to dobrý, ale těžkopádný hoch. Říkali, že se usmívá a pláče až příštího dne. A měli pravdu.

Co se týče ryb, nebylo třeba myšlenek. Bylo třeba rozhodit sítě a čekat. Čekat Sepp Jörgen uměl jako málokdo. Čekal trpělivě a odevzdaně; dočekal se však málokdy čeho. Říkají, že se tak děje těm, kdo odevzdaně a trpělivě čekají.

Ale Sepp Jörgen neztrácel trpělivosti. Chápal, že den se musí podobat dnu a noc noci. Chápal, že se rodí někteří k štěstí a jiní ke strastem. Chápal, že jsou páni v nádherných kožiších a krásných řetězích na radnici, kteří poroučejí, a že je chudina v temných, vlhkých doupatech, které nutno poslouchat. To vše chápal, poněvadž viděl to po celý svůj život.

Věděl také, že je nutno vyhnout se s cesty, jedou-li po říšské silnici opilí lancknechti. To všechno věděl, třeba byl nechápavý hoch.

A věděl posléze, že se mu všichni posmívají. Druhové rybáři, děvčata v Hammeln. Bolelo ho to časem a bylo těžko říci, co více bolelo. Svíral často pěsti a také srdce mu to mnohdy svíralo. Na neštěstí, dík neblahému určení Seppa Jörgena, až příští den. A tak odcházeli klidně muži, když ho uráželi, a ženy, které by byl mohl milovat, mizely v dáli. Bylo to určení rybářovo. A neuniknete určení.

A přece Sepp Jörgen byl statný hoch, silných svalů, pevných pěstí. Statný a ne ošklivý hoch, hoch dobrého srdce a dobrých, poněkud zalekaných očí.

Vše, co měl, byl drozd v kleci, kterého úzkostlivě ošetřoval. Dovedl to, poněvadž to vše bylo jednoduché a prosté, den co den stejné a den co den krásné, jak se aspoň Jörgenovi zdálo. Drozd v kleci se mu neposmíval ani ho neranil. A bylo-li rybáři krušno a těžko, dovedl utišit poněkud jeho pošetilé srdce. Rybář Jörgen naslouchal zpěvu konejšivému a jasnému. Zapomínal na špatný lov, na svoji nouzi, na urážky všech v Hammeln a na krásné dívky, které měli jiní a nikdy on. Usmíval se, ukolébán zpěvem; a vše se na ubohého usmívalo. Ženy přicházely a líbaly ho.

Pták zpíval.

A Sepp Jörgen žil, ničeho dále nečekaje.

KAPITOLA

IV

Milenec jmenoval se Kristián. Říkali mu dlouhý Kristián.

Měl plavé vlasy a modré oči. Měl všechno, co může míti občan v Hammeln: počestné rodiče a zachovalé jméno a úctu k radnici a kostelu. Byl zaměstnán v obchodě svého strýce v podloubí náměstí v Hammeln. Byl to soukenný obchod, známý široko daleko. A ježto strýc Kristiánův byl bezdětek, kojil se Kristián nadějí, že se stane dědicem. Chyba byla ta, že strýc Ondřej, třeba nemladý, neustával ve svých záletech kupce, který může platiti, záletech pohoršujících město tak ctihodné. Dlouhý Kristián činil, co mohl. Odváděl pokušení od strýcovy cesty. Dohodil mu pannu Gertrudu, letilou a prostou svůdnosti, za hospodyni. Strýc Ondřej měl tak málo času pro své lásky. A tak kolísal Kristián mezi úzkostí a nadějí. Kromě toho miloval Agnes.

Vypravoval jí o svých starostech a bezesných nocích, kdy myšlenka na svůdnice tlačila ho jako můra: vypravoval jí o záletech strýcových s pohoršením, kterého je schopen muž počestný a ohrožený dědic.

Agnes naslouchala.

Péčí její bylo, aby Kristián nevěděl o krysaři a krysař neuzřel Kristiána.

Kristián, pravda, mluvil občas o krysaři: o jeho zásluhách, jakož o tom, že řemeslo krysaře, třeba užitečné, nezdá se mu dost ctihodným a rozšafným.

Agnes naslouchala a souhlasila; Kristiánovi se aspoň zdálo toto mlčení souhlasem.

Krysař byl stále ještě v Hammeln.

A dlouhý Kristián stále kolísal mezi úzkostí a nadějí.

KAPITOLA

V

Nad krásným hansovním městem Hammeln, pýchou všech obyvatelů, týčí se vrch Koppel, který jest jejich nemenší pýchou.

V neděli opouštějí měšťané brány města a svátečně vyšňořeni stoupají na Koppel. Stoupání je prudké a pot řine se z jejich čel; ale jak krásný pohled odtud na celé město a na celý kraj!

Stoupati nutno sosnovým lesem, ztemnělým poněkud, a aniž by občané Hammeln chápali, smutným. Ale nejsmutnější les pozbude smutného svého rázu, naplní-li ho veselé a rozvážné hovory kupců hansovního města, ctihodných jejich manželek a dívek a jinochů hammelnských.

Nad touto sférou, vrcholnou pro většinu, poskytuje vrch Koppel jiné možnosti. Vyjdete náhle z lesa. Jdete roztroušenými balvany, zbloudilými sem před staletími. Vše je zde nahé, prosté a veliké. Usaďte se a pohleďte dolů na město. Vyhřívejte se na slunci a užívejte nedělního klidu. Neboť, kdybyste kráčeli dále, dojdete k propasti.

Propast zeje, chladná a hluboká. Nedohlédnete do ní. A hodíte-li tam kámen, padá tak dlouho. Vrch Koppel má své tajemství; propast není prý pouze propastí, ale je cestou. Tak říkají někteří smělejšího ducha, odvažující se až k okraji a zkoumající hádanku Koppelu.

Nikdo však neví.

Říkají pouze, že cesta odtud vede pod zemí daleko. Daleko, daleko přes hory a řeky. Do Sedmihradska až. Ale říkají tak, nevědouce, od koho to slyšeli. Jisto, že nikdo dosud, pokud známo, nedokončil odvážné této cesty, jisto, že nikdo dosud nedospěl tudy do země sedmihradské.

Kteréhosi dne stanul krysař nad touto propastí.

Prošel sosnovým lesem a holým vrchem, kde se hřáli hadi v poledním slunci. Krysaře to pudilo dál a dále.

Stál až na okraji, mnohem dále, než se odvážil kdo z rodáků Hammeln. Stál až na okraji a zdálo se, že mluví s propastí, milenkou sebevrahů.

Jisto je, že propast lákala krysaře; stál nad ní zamyšlen a sám. Občanům v Hammeln nelíbil by se výraz jeho očí; nebyla tu pouze propast, ale byly tu dvě propasti.

KAPITOLA

VI

Onoho dne ležel Sepp Jörgen na palouku poblíž své chaty, hlavu maje opřenu o kupu sena. Seno vonělo a Jörgen usnul malátným a těžkým spánkem.

Stalo se tehdy, že na Jörgenův palouk zabloudila dvě děvčata z Hammeln. Byla to Lora, dcera řezbáře Wolframa, a Kätchen, dcera pekaře Grilla. Obě měly plavý vlas a zvědavé oči a obě byly opilé mládím. Přicházely rozesmáté svou krásou a zkrásnělé svým smíchem. Spící rybář vzbudil jejich zvědavost. Připlížily se k spícímu po špičkách a dívaly se do jeho tváře

Spící neuslyšel kroků. Jeho prsa zdvihala se a klesala v pravidelném rytmu; jeho košile byla rozhalena; bylo viděti jeho zarostlá a mohutně klenutá prsa.

Lora Wolframová přisedla k spícímu. Sklonila se svým mladým a pružným tělem nad ním, zatajujíc dech, aby ho neprobudila. Ale opatrnost tato byla zbytečná. Sepp Jörgen se neprobudil. Také Kätchen nabyla odvahy. Dotkla se měkkou svou rukou lehce kučeravých vlasů spícího. Zachvěl se lehce, jakoby pod dotekem něčeho chladného a ošklivého. A přece ruce Kätchen nebyly ani chladné, ani ošklivé. Všichni v Hammeln znali naopak krásné její ruce.

Ale Sepp Jörgen přes toto zachvění se neprobudil.

Oči děvčat hořely zvláštním ohněm. Tento muž, tak blízký a tak lhostejný, dráždil v spánku zájem, kterého nikdy neprobudil bdící. Zdálo se, že vše malicherné, směšné a titěrné, co se pojilo k jeho jménu, bezvědomím spáčovým se tratí; zbyl tu muž, odpočívající v kupě sena.

„Kdyby to nebyl Jörgen," pravila Kätchen, krčíc rameny.

A Lora, dcera řezbáře Wolframa, opakovala: „Kdyby to nebyl Jörgen."

Seděly chvíli nad spícím, roztoužené a snad něžné, drážděny neurčitými sny o rozkoši a lásce. Vlna opojení zaplavila mladá jejich těla. Cosi je pudilo do náruče silného a svalnatého hocha.

A seno vonělo a posečené květy v něm.

„Kdyby to nebyl Jörgen,“ opakovala Kätchen trochu lítostivě, „bylo by možno ho milovat. Není ošklivý. A jistěže málokdo by se mu mohl silou rovnat. Pravili mi, že s Jörgenem nejsou žerty.“

„ – – Příštího dne,“ mínila Lora. „Činí vše o den později. Ožení-li se kdy, tedy jistě si na svou nevěstu vzpomene až příštího dne. Chudáček, bude mít smutnou svatební noc!“

Slova Lořina, končící dušeným smíchem, probudila spáče. Prvý okamžik hleděl naprosto nejistě, neuvědomiv si místa ani času. Zíral na rozehřáté tváře děvčat podivným, užaslým pohledem. To bylo příliš mnoho pro bujný rozmar dívek z Hammeln. Vypukly v nehorázný smích, smích daleko slyšitelný, v zdravý, smyslný a překypující smích, smích ženy, která by ráda hřešila.

Nechápavě a němě hleděl rybář na smíšky. Pak povstával pomalu a ještě všecek zahleděn na Kätchen a Loru. Ale to přesahovalo míru. Kätchen a Lora vzpomněly si náhle, že nebylo by radno dáti se spatřiti v společnosti Seppa Jörgena, jehož směšnost vynikla tak náhle u bdícího. Zmizely, dříve než Jörgen se mohl vzpamatovati. Ale ještě z dálky bylo možno slyšet jejich neukrotitelný smích.

Sepp Jörgen stál a nechápal; bylo tomu vždycky tak.

KAPITOLA

VII

Noc byla vlahá a měsíčná. Náměstí v Hammeln bylo pusté. Ponocný minul starou, pamětihodnou kašnu, pýchu Hammelnských, kašnu s Neptunem a tritony. Zmizel někde v podloubí. Pak bylo ticho.

Pouze u vrat domu řezbáře Wolframa (také počestný mistr pekařský Grill v něm měl svůj krámek!) choulilo se cosi jako člověk, ale zhroucené nějak a nelidské. Mělo to oči, oh, jaké žíznivé oči, upřené na jediný bod!

Když ponocný pískal opodál půlnoc, mihl se pod podloubím soukeník Ondřej, bera se někam k ženkám sídlícím u Svatého ducha. Jeho kroky přerušily noční ticho; ale to, co bylo zhrouceno, neohlédlo se ani.

Pak tu šel ponocný; očekávání jakési zbystřilo jeho kroky. Ale než ještě došel k zhroucenému, ochabla jeho pozornost a zájem. Pokrčil rameny a bral se dále. Nebylo spropitného, nebylo ničeho. Byl to pouze Sepp Jörgen.

Nemluvil. Hleděl na vrata, jako by byla v jeho pohledu moc je otevříti. Ale vrata byla dobře zamčena. Řezbář Wolfram a pekař Grill zajisté spali; možná, že také Kätchen a Lora. Rozhodně byla okna zavřena a nebylo chuti je otevříti.

Seppa Jörgena nenapadl ostatně dětinský pokus vzbuditi pozornost. Zajisté, že zde byly drobné kaménky, vhodné k upozornění. Ale je marno a celkem zbytečno upozorňovati ženu, která nečeká. Sepp Jörgen, třeba nemoudrý, to chápal.

Sepp Jörgen sebou nehýbal; neznamenalo to, že by čekal. Tu se mihl za jeho zády stín, dlouhý a ironický stín, vržený krysařem.

Krysař bloudil ulicemi; krysař míval neklidné noci.

Krysař sklonil se nad Septem Jörgenem, mumlajícím tichá, a přece vášnivá slova:

„Smějete se, ano – – Smějete se Seppu Jörgenovi. Znám vás: Jsi Lora, dcera řezbáře Wolframa. Jsi Kätchen, dcera pekaře Grilla. Jste krásné...a krásnější, smějete-li se. Je zbytečno říkat

vám to, poněvadž o tom příliš dobře víte. Aleje něco, čeho nevíte a co Sepp Jörgen vám poví. Smějete se, ale není radno smáti se muži, třeba by to byl pouze Jörgen. – Je pravda, že chápu pomalu, je pravda, že říkám teprve dnes, co jsem měl včera říci. A vy jste odešly, aniž bych vám odhalil svou bolest. – Neposloucháte, když mluvím; propásl jsem svůj čas, jako vždycky. Mnoho lidí se mi už proto smálo; ale není smíchu, jenž by tolik dráždil jako smích ženy! Oh, jak jste se smály! Krev mi stoupá do hlavy a moje pěst se bezděčně svírá. – Jsem rybář, ano – ale mám pěsti… takové pěsti mám, že by mohly krásné hrdlo zaškrtit – bílé, krásné hrdlo, jaké u vás tuším.

Proč jste přišly na můj palouk? Nevolal jsem vás. Nehledal jsem vás. Nečekal. Přišly jste a sklonily se nad mou tvář. Snil jsem; měl jsem krásné a růžové sny, sny, jaké mívám, když mi zpívá drozd. Ale musím vám říci, že není už drozda. Zaškrtil jsem nejprve drozda. Bylo to vše, co jsem měl. Nezazpívá už. Nepotěší. V mé chatě bude ticho a mrtvo. Zkusil jsem sílu svých rukou. Je tak krásné rdousiti. Procitl jsem ze sna. Jak řezavý to byl smích! Jako by se smálo tisíc ďáblů.

A byly to pouze dvě ženy.

Není radno smát se muži, třeba to byl Jörgen. – Nyní je noc a vy spíte; ale co kdyby přišlo ráno a Jörgen nepohnul se z místa? A kdo vám praví, že ten prokletý smích přestane mi zníti v uších? Nepřestane-li, běda, Loro, běda, Kätchen!

Můj drozd je mrtev; vše je mrtvo, co jsem měl. Slyším jen smích… řezavý, pekelný smích – – “

Krysař sáhl měkce na rameno rybářovo.

„Vstaň, Jörgene.“

Rybář hleděl tupě a nechápavě; co mu chtěl krysař?

„Vstaň, Jörgene,“ pokračoval krysař. „Prošel jsem mnoho krajů a viděl jsem mnoho měst. Pravím ti proto, abys vstal. Není dobře klečeti.“

Rybář hleděl tupě a nechápal; výraz jeho tváře se nezměnil.

„Tvá Kätchen a tvá Lora tě neuslyší. Spí. Kdyby tě uslyšely, tím hůře, Seppe Jörgene; muž, který klečí, není už docela mužem.“

Ale Sepp Jörgen neslyšel, hleděl kamsi do oken nebo do prázdna.

„Chceš-li, Jörgene, řeknu ti celé tajemství; pro dva lidi je jen určitá míra lásky: ohraničená a nezměnitelná. Nemiluj přespříliš, chceš-li býti milován; vyčerpáš sám všechnu lásku, určenou pro dva. Přemíra lásky, kterou dáváš, ničí možnost lásky, kterou bys měl bráti; to ti radí krysař, který mnoho viděl. Buď, jaký chceš; nedopusť pouze, aby tě žena měla, místo co bys měl míti ženu ty. Buď, jaký chceš; ani zlý nemusíš býti. Je to zbytečně hrubé, rybáři. Ale jsi-li dobrý, hleď se skrýti. Vstaň, Jörgene!“

Ale rybář sebou nepohnul.

Na věži chrámu svaté Trojice odbíjely hodiny.

Krysař mávl rukou. Litoval, ale nedovedl pomoci zhroucené masce u nedoslýchavých vrat domu řezbáře Wolframa.

„Sbohem, Jörgene. Není ti pomoci,“ řekl posléze. „Nebudeš šťasten; ostatně, co je na tom? Štěstí není vrchol. Snad jsi zrozen pro něco lepšího, nejsi-li zrozen pro štěstí.“

A krysař odcházel.

Nezdálo se, že by si byl rybář všiml jeho odchodu. Chápal všechno příliš pozdě. Mumlal cosi jednotvárného a smutného do nočního ticha. Žvatlal slova lásky a nenávisti, žvatlal sliby a hrozby. Ale vše znělo marně do noci.

Krysař zaměřil zatím do tiché uličky, k domku, kde bydlila Agnes. Zaklepal na okno.

Okno se otevřelo a také dveře.

KAPITOLA

VIII

V neděli, po slavné mši, bylo živo a rušno v hospodě „U žíznivého člověka“.

Hospoda „U žíznivého člověka“ byla nejslavnější a nejoblíbenější z toho, co mělo hansovní město Hammeln. Nikde jste široko daleko nepopili lepšího vína; a kuchařka krčmy, Černá Líza, mohla se s kteroukoli měřiti. Ani hlavy obce nepohrdaly vstupem do klenuté síně hostinské; měly svůj stůl pečlivě chráněný před vetřelci. Ony okoušely první nově došlé sudy; ony pronášely závažné a rozhodné slovo ve věcech kuchyně a veřejného mínění.

V hostinci „U žíznivého člověka“ uzavíraly se obchody, poněvadž opatrní a rozšafní občané Hammeln teprve zde se rozehřívali; uzavíraly se zde sňatky, poněvadž opatrní a rozšafní občané města Hammeln teprve zde počali pomýšlet na něco, co by se podobalo lásce asi tak, jako se vrabec podobá orlu. Jestliže občana města Hammeln stihl smutek, šel popíti ke Konrádu Rögerovi (tak se jmenoval zavalitý krčmář, dobrý človíček, který nepohrdal poklady vlastního sklepa!). Přihodilo-li se však něco radostného, bylo také popíti u Konráda Rögera. Nikdo nedovedl tak bujaře sdílet radost; oslavovaly se křtiny, a zdálo se, že křest koná se v domě Rögerově; oslavovaly se jmeniny, a podobalo se, že oslavuje Röger sám.

Bylo-li třeba popíjet tiše, nedovedl to nikdo tak jak Röger. Bylo-li nutno vypravovati příhody, znal hostinský nejrozmarnější a nejdovádivější. Krčmář jest něčím jako zpovědníkem. Röger měl v úctě zpovědní tajemství. Ale před ním nebylo roušky ani záhad. Prohlížel své spoluobčany veselýma a soucitnýma očima.

Byl to skromný muž, který, kdyby chtěl, mnoho by mohl. Ale Konrád Röger nechtěl než blaho krčmy „U žíznivého člověka“. Mluvilo se také o pletkách s Černou Lízou, ale kdy měl by krčmář čas hřešiti? Svůj den a svou noc, svůj úsměv i své slzy daroval hostům svojí krčmy.

Jsou krčmy, kde dochází k hádkám a k rvačkám. Hosté Rögerovi málokdy se pohádali, ale neporvali se nikdy. Síň krčmy měla něco konejšivého a uklidňujícího; lidé přišli sem rozohněni svými spory. Za chvíli jako by je proměnila tato síň: po sporu ani potuchy. Ne proto snad, že by se dohodli, ne proto, že by se usmířili. Zítra, a snad už dnes, až vyjdou na svěží vzduch, poznají, že nejsou ani o krok blíže; ale zatím, zatím, jak všechno nabylo zde barev růžových!

Byli v Hammeln lidé, kteří s ostychem či bez ostychu doznávali, že nikdy nevystoupili na horu Koppel. Ale takového člověka v městě nebylo, aby nepobyl „U žíznivého člověka“.

Byli v Hammeln lidé, kteří s ostychem či bez ostychu doznávali, že nepoznají konšela, ba dokonce hlavu obce, purkmistra Dörricka. Ale Konráda Rögera znal každý.

Oné neděle seděli u stolu konšelského dva ctihodní a rozšafní sousedé.

Prvý, Gottlieb Frosch, byl truhlář znamenité pověsti, který byl schopen vyhověti komukoli v městě, a ne pouze v městě Hammeln. Šest dělníků pracovalo v jeho dílně; a také Gottlieb Frosch, třeba konšel, dovedl ruku přiložiti, bylo-li třeba. A práce Froschova znamenala něco: byl to mohutný muž, skoro obr, o jehož síle ledacos se vypravovalo.

Soused Froschův byl Bonifác Strumm. Byl menší a útlejší. Svého cechu byl krejčí. Také Strumma znali široko daleko. Vypravovalo se, že sem jezdí až z Hannoveru bohatí měšťané, aby se svěřili zkušenému oku a zkušené ruce Strummově. Vypravovalo se, že v dílně Strummově pracují tovaryši, kteří přepluli moře a kteří viděli Rýn a Dunaj. Taková byla přitažlivost krejčího Strumma, jehož umění dostihnouti bylo nesplněným snem sta a sta roztoužených bloudů.

Bylo tudíž pochopitelno, že osobám tak ctihodným věnoval Röger pozornost všestrannou. Snažil se vyčísti z jejich očí přání sebeskrytější; úzkostlivě dbal, aby mráček nespokojenosti, počínající zatemňovati obzor krčmy „U žíznivého člověka“, rozplynul se co nejrychleji. Röger se zmnohonásoboval. A přece, bylo-li třeba, dovedl zmizeti včas. Opodál stolu konšelského seděl krysař.

Seděl sám.

Občané města Hammeln nebyli si jisti, jak se chovati ke krysaři. Bylo jednak jisto, že vykonal městu platné služby. Bylo jisto, že jeho píšťala měla podivuhodnou moc. Naproti tomu zůstávalo něco neobjasněného a podezření vyvolávajícího. Tak například nebylo jisto, kdo je krysař, ctihodné-li jeho přátelstvo a správný-li směr jeho cesty. Bylo také nejasno, jaký je pramen jeho moci nad něčím tak drzým a tak šeredným, jako jsou krysy. Bylo nejasno, požehnal-li kněz krysařově píšťale; a kdyby požehnal, jaký to byl kněz.

Zde bylo příliš mnoho nejasného. Občané v Hammeln milovali věci jasné; a proto seděl krysař sám u svého stolu.

Krysař mohl to vše pozorovat; zdálo se však, že si nevšímá svého okolí.

Popíjel tiše. A přece sem nepřišel bez důvodu.

A takový byl důvod.

Při počátku svého pobytu v městě Hammeln navštívil krysař radnici. Ukázal svou píšťalu a nabídl se, že vyvede všechny krysy z města. Krysy byly tehdá tak nestydaté, že ani radnice neušetřily; ba krysa, šeredností ne nepodobná kryse při svatbě počestné panny Kateřiny se objevivší, porušila kdysi důstojnost slavné a předůležité schůze konšelů města Hammeln. Byl to čin, který volal o pomstu; a obec, snad trochu bez rozmyslu, nezjistivši podrobností, smluvila s krysařem odměnu, která nyní, když krysy zmizely, zdála se poněkud přemrštěnou. Bylo to sto rýnských, suma pro obec citelná a nepoměrná k malé námaze krysařově. Onoho dne umínil si krysař, že připomene konšelům jejich slovo. Ježto pak nebylo nezvyklo „U žíznivého člověka“ jednat o věcech obchodních, nebylo by to snad příliš nepřiměřené. Nutno však vzíti v úvahu, že zde běželo také o věc obecní, tudíž mimořádných zřetelů vyžadující. A lze-li upomenouti Petra či Pavla, nelze tak snadno upomínati konšela.

Ale krysař, snad že vínem rozohněn, neuvažoval mnoho o věci. Povstal a zamířil ke konšelskému stolu.

„Jsem krysař,“ pravil a uklonil se před Froschem a Strummem.

Frosch a Strumm užasli poněkud nad odvážlivostí krysařovou; ale není důstojno hlav obce, aby dávaly najevo úžas. A tak spokojili se něčím, co mohlo být kývnutím, ale docela zřejmým kývnutím nebylo, třeba občané v Hammeln jasné věci milovali.

„Jsem krysař," pokračoval odvážlivec, „a vykonal jsem smluvené dílo. Krysy odpluly dávno k moři; ale svých rýnských jsem dosud nedostal."

V krčmě „U žíznivého člověka" nastalo napjaté ticho. Případ byl pozoruhodný; tak se dosud nikdo neopovážil promluviti s Froschem ani se Strummem. Každý zatajil dech, nedočkav příští chvíle.

Ale Frosch a Strumm nebyli lidé, které by bylo tak lehko zmásti. Přehlíželi dokonce nepřiměřenost takovýchto připomínek v síni tak veřejné; Frosch pokrčil rameny a hbitý Strumm odvětil krysaři vážně a důstojně vývody, které den předtím přednesl v radě města Hammeln učený a moudrý muž, práv a zvyklostí znalý.

„Především smlouva, o které mluvíte, není hotová a platná, poněvadž jedna ze stran smlouvajících se, totiž město Hammeln, ovšem že byla jistě a právoplatně označena; naproti tomu strana, které by se mělo plniti (zde se krejčí Strumm poněkud zarazil, nejsa si jist; ale povzbudiv se lokem vína, pokračoval), – přesně a právoplatně uvedena není, ba v městě Hammeln a okolí plně je neznáma. Ježto tudíž není jasně prokázáno, jste-li osobou, které by se mělo plniti, nezbývá než odročiti plnění až do té chvíle, kdy totožnost vaše s mužem, s kterým smlouva učiněna, jasně a právoplatně se prokáže. Ale také, kdyby se prokázala, nelze smlouvu považovat dle místních zvyklostí a obyčejů za hotovou, ježto neproneseno při ní rčení dle místních zvyklostí a obyčejů v Hammeln nutné: K tomu mi dopomáhej bůh. Že je obvyklé a nutné toto rčení, o tom může město Hammeln mnoho svědků vésti."

Krejčí Strumm napil se opětně a oddechl si zhluboka. Nepohyboval se příliš volně na této půdě. Gottlieb Frosch uznal chvíli za vhodnou k zprostředkování.

„Přesto," pravil rozvážně, „kdybyste prokázal svou totožnost, jsem toho názoru, že příslušela by vám mzda. A já jsem ochoten,

kdybyste nějak rozumně snížil své požadavky, spravedlivé nároky vaše v radě podporovati. Ale uvážíte, že není tak nesnadné vyháněti krysy. Nesmí se to přeceňovati. Zapískáte a jdou. Kdežto než vyrobím já lože, na kterém můžete spáti, jaká to námaha, práce. A přece má dílna je celý život: robím lože, kolébku a rakev. Je to celý svět, krysaři.“

Bonifác Strumm nechtěl však popustiti Froschovi docela slovo.

„Šaty dělají člověka,“ rozhodl. „Bez nich je podoben pouhému zvířeti a tropí věci zvířecí. Kdyby šatů nebylo, jak rozeznati kněze a jak konšela? Kdyby šatů neměla, jak rozeznat počestnou dívku od nepočestné? Oblékne-li kdo šat, stane se teprve člověkem; oblékne-li pak šat vyrobený Bonifácem Strummem, stane se takřka občanem ctihodného hansovního města Hammeln. A je něco nad to, krysaři?“

Hosté Žíznivého člověka podivovali se trpělivosti konšelů, kteří tak mírnými a rozvážnými slovy odbyli nevhodný na tomto místě projev krysařův. Ale krysař byl dalek toho, uznati tuto umírněnost. Jeho tváře zrudly a on vstal, mávaje prudce pravicí – –

„Jsem krysař,“ rozkřikl se prudce, až se zdálo přítomným, že se okna venku zachvěla. „Jsem krysař a vy poznáte, že jím jsem. Není takového krysaře a nevím, bude-li ho kdy. Vykonal jsem svůj závazek; vy však ne. Mějte se na pozoru.“

Bylo hostům znovu se podivovat rozvážnosti konšelů; ani tento projev nepřivedl je z míry. Gottlieb Frosch pravil tichým a konejšivým hlasem, takže hosté smyslu slov nechápali:

„Nepochybuji, že se vám podaří věc dokázati. Nabídl jsem vám svou pomoc. A kdybyste mzdu svou přijal ve výrobcích mé dílny – najdete tam vše, čeho zapotřebí k životu i k smrti! – , dalo by se mluvit o věci.“

„To jest,“ mínil Bonifác Strumm, „bylo by něco na vašich požadavcích, kdybyste přijal polovinu mzdy ve výrobcích dílny mé. – V celém Německu znají Bonifáce Strumma. – Je pouze na vás, abyste si pomohl k právu.“

Ale po těchto slovech, mluvených příliš tiše, aby mohli posluchači chápati, krysař vybuchl ještě prudčeji. Nedbaje povinné vážnosti ke konšelům, udeřil pěstí o stůl, až sletěla sklenka a rozlilo se zbylé víno.

„Říkáte, že chyběla slova ‚K tomu mi dopomáhej Bůh‘. Nebylo třeba pomoci boží; pomohu si sám.“

A s těmito rouhavými slovy krysař odešel.

KAPITOLA

IX

Krysař přecházel neklidně síní.

S rozšířenými zornicemi hleděla na něho Agnes. Její oči nedovedly se odloučit od jeho kroků. Byl ve svém hněvu krásný. Jeho oči planuly znepokojujícím ohněm a všechny jeho pohyby zkrásněly. Agnes se zdálo, jako by vyrůstal; schoulila se bezděky více ve svém koutku u okna. Nebylo však kupodivu v této bázni nic děsivého: opojovala spíše. Vyrůstej, krysaři; krásná Agnes čeká.

Krysař přecházel neklidně síní.

Nízké klenutí nedostačovalo jeho napětí; celé světy by mu nestačily. Nereptal, nehrozil; ale jeho mlčení bylo hrozivější repotu a hrozeb. Bonifác Strumm a Gottlieb Frosch, třebaže vážení konšelé města, neopakovali by tomuto mlčícímu muži svých nabídek. Krysař negestikuloval, jeho kroky nebyly hlučnější a důraznější; odkud ten znepokojující dojem němého přecházení?

Dlouho choulila se tak Agnes, neodvažujíc se slova ni pohybu. Bála se neznámé moci krysařovy, které dobře nechápala, ale které podléhala chvílemi. Bála se a milovala svou bázeň. Milovala také krysaře.

Milovala také dlouhého Kristiána? Snad ho milovala včera. Snad ho bude milovati zítra. Ale nyní ho nebylo v této síni. Ani v je jím srdci ho nebylo.

Nikdo nedovedl tak milovat jako Agnes a nikdo nedovedl tak zapomínat. Po noci lásky probouzela se ráno s dětskýma a nevinnýma očima. A kdyby se kdo ptal, řekla by mu přesvědčivě a prostě, nesklopivši svých jasných a průhledných očí: „Nebylo to nic.“

Té chvíle však se Agnes bála. A té chvíle Agnes milovala. Její bázeň byla její rozkoší.

Náhle, s bezděčným pohybem, pohybem, ve kterém bylo konejšení matky a lichocení milenky, objala Agnes hrdlo krysařovo. Krysař se zachvěl při doteku nahých těchto rukou.

A toto zachvění posílilo váhající.

„Krysaři,“ zašeptala Agnes chlácholivě a prosebně.

Ticho bylo porušeno; čar a kouzlo zmizelo. Krysař vracel se ze svého smělého letu na krotkou půdu města Hammeln.

Usmíval se v návratu. Vše, čím se zabýval před okamžikem, vše, co trudilo jeho mysl, připadalo mu malicherným a prázdným. Sevřel ji železnýma rukama. A mluvil, hledě do jejích slibujících očí, roztouženě a překotně:

„Mohl bych zahubiti Hammeln. Mohl bych zničiti Frosche a Strumma. Mohl bych učiniti, že by nezůstalo živé bytosti v opuštěných městských zdech. To všechno mohl bych učiniti. Nechce se mi…

Bůh žádal deset spravedlivých, aby ušetřil Sodomu a Gomoru. Chci býti skromnější boha.

Stačí mi jediná žena.

Ušetřím Hammeln pro tebe, Agnes.“

Jeho tvář dotýkala se její tváře, jeho tělo jejího těla. Agnes cítila opojivou radost. Krysař je její. Chápala, jak je její. A její oči zazářily touto jistotou, lijící se v srdce,jako vůně májového večera lila se do oken.

Srdce Agnes, před okamžikem prudce bušící, uklidnilo se náhle. Nebylo už v něm bázně.

Před krátkem připadalo Agnes, jako by krysař chmurně a znepokojivě vzrůstal. Nyní však vyrůstala ona.

KAPITOLA

X

Ta noc v Hammeln byla prapodivná noc.

Podivné sny přepadaly Gottlieba Frosche.

Zdálo se mu, že pracuje v své dílně, pověstné široko daleko. Tisíc postelí z dobrého dřeva, královská objednávka. Jak bylo veselo a rušno! Gottlieb Frosch pracoval a dohlížel na práci; dnes nutno dokonat dílo, a dílo bude dokonáno buď jak buď. Vteřiny nelze propásti! Zvláštní mzda tovaryšům, bude-li dílo hotovo včas!

Hohoho, dílo bude včas hotovo! Gottlieb Frosch zná své lidi.

A dílo bylo hotovo… Hrdým zrakem rozhlédl se konšel po dílně. Počítal a dopočítal se. Usmál se sebevědomým úsměvem.

Náhle však cítil, že není sám, který se směje.

Proti němu stál krysař. Frosch pocítil cosi nepříjemného, ale snažil se přemoci tento pocit.

„Zvláštní mzda," pravil Wolfgangovi, přednímu z tovaryšů. „Zasloužili jste si ji."

A mistr poklepal tovaryšovi na rameno.

Ale krysař nechtěl uhnout. Krysař se usmíval. Tak, připadalo Froschovi, usmívá se ďábel.

Ďábel byl slabou stránkou Gottlieba Frosche. Nemluvil rád o ďáblu; snad že myslil na něho příliš mnoho. Snažil se však zmoci svoji slabost. Pohleděl krysaři hrdě do tváře.

Nepovedlo se právě dotvrdit dobrou pověst slavného závodu Froschova?

Podařilo se mu zformulovat ve dvou slovech všecku pýchu chvíle.

„Tisíc postelí," řekl.

Krysař nespouštěl z něho pohledu. Krysař usmíval se stále. Pýcha Froschova tála pod úsměvem, který pálil. Ale Frosch nebyl zvyklý couvnouti tak snadno.

„Tisíc postelí," opakoval. „Královská objednávka. Pouze Frosch ji dovedl zmoci."

„Tisíc rakví,“ zasyčel krysař.

Frosche zamrazilo. Smrtelný pot vyvstával na jeho čele. Rozhlédl se.

Bylo to opravdu tisíc rakví.

Frosch procitl. Neusnul už podivné této noci.

Také Bonifác Strumm té noci neměl dobrých snů.

Zdálo se mu, že pracuje v svém závodě, proslulém po celé říši. Tisíc krásných nádherných šatů, tisíc šatů, za něž by se vévodové nemusili hanbit. Jak rušno bylo v závodě Strummově! Do půlnoci nutno dohotovit dílo. A dílo hotovo bude; závod Strummův nikdy ještě se neopozdil. Zaplatí raději dělníkům zvláštní mzdu, aby povzbudil jejich čilost.

Hohoho, poznáte dochvilnost Boniface Strumma. Udá-li lhůtu, dodrží ji.

A skutečně, sotva bila půlnoc, rozhlédl se konšel vítězně po své dílně.

Sčítal a dopočítal se. A vypukl ve veselý, sebou spokojený smích.

Ale ani Bonifác Strumm nesmál se sám; a nesmáli se to tovaryši, kteří dleli zde unaveni a bledí úmornou prací.

Bonifác Strumm stál tváří v tvář krysaři. Pocítil něco podobného úzkosti, ale bylo by směšné, aby konšel města Hammeln bál se bludného krysaře.

„Slíbil jsem zvláštní mzdu, a dám zvláštní mzdu,“ rozhovořil se Strumm takořka násilím. „Kdo může říci, že bych byl nedostál slovu?“

Ale krysař se usmíval. Tak, připadalo Strummovi, usmívá se satan.

Bonifác Strumm nevěřil přespříliš v boha; neviděl ho v sobě ani v jiných. V satana věřil spíše: připadal mu pravděpodobnější.

Přesto sebral všechnu svou sílu a pozvedl ke krysaři zrak.

Podařilo se mu říci ve dvou slovech všechnu svou hrdost.

„Tisíc oděvů,“ pravil.

Krysař zíral však na něho posměšně a němě. A úsměv krysařův lámal všechnu Strummově pýchu. Naposledy pokusil se konšel o odpor:

„Tisíc oděvů,“ opakoval. „Vše dodáno včas.“

Krysař vypukl v strašný a drtivý smích.

„Tisíc rubášů,“ zasyčelo to z jeho úst.

Bezděčně se Strumm ohlédl. Šílená úzkost zúžila jeho hrdlo.

Tisíc oděvů proměnilo se v tisíc rubášů. A v středu rubášů viděl bledou líc vlastní, tvář

Bonifáce Strumma; a druhý tento Strumm pravil jeho hlasem slavnostní formuli města Hammeln: „K tomu mi dopomáhej bůh.“

Také Bonifác Strumm neusnul už této noci.

KAPITOLA

XI

Také však krysař probděl noc.

Agnes usnula mezi láskou. Ale nevysvětlitelný neklid nedal spáti krysaři. Připadalo mu, že by ho někdo okradl, kdyby usnul. Ale kdo může okrásti krysaře?

Krysař přesto naslouchal, jako by slyšel něčí kroky. Neuslyšel nic než rytmický dech spící.

Ponenáhlu řídla tma; přicházel první úsvit, časný v květnu.

Krysař pozdravil tento úsvit; vracel mu Agnes.

Podepíraje se o pelest lože, díval se na ni.

Spala klidně, jak spí spravedliví; spala klidná a nevinná. Její tělo, útlé, křehké a čisté, leželo tu v jímavé bezmocnosti.

Krysař zahleděl se do obličeje spící, který mu odhaloval úsvit. Byl to skoro obličej dítěte. Něco plachého a něžného v něm bylo, jakmile se její oči zavřely.

Jakým tajemstvím dovedla se tato žena přetvořovati v pannu? Krysař, vida tuto spící, zapomínal vše, co bylo. Bylo možno přísahati, že nikdy se jí nedotkl.

Nezvyklá něha, nikdy předtím nepocítěná, zalila tvrdé krysařovo srdce. Zatajil dech a seděl bez hnutí, boje se, že spící probudí a oloupí ji o toto ranní kouzlo.

Snila. O čem asi snila? O loutce, o dětských hrách, o motýlech, kteří ulétají?

A krysaře ranila úzkost.

Nikdy se mu Agnes nezdála tak krásnou; a nikdy necítil, jak lehko porušitelnou a mizivou je krása ženy. O něco více, o něco méně; a veta po kouzlu a po půvabu. Krysař může mnoho. Může vyvésti krysy a může vylidniti města. Nemůže však zadržeti čas.

Agnes spala; na okamžik zatoužil krysař probuditi ji polibky, aby se zbavil svého neklidu. Ale zalekl se vlastní myšlenky; olupoval by o něco spící.

Podivná byla tato noc; podivné bylo ráno.

Krysař nakláněl se nad křehkým tělem té, které se neodvažoval dotknouti v ranním úsvitu. Neklid rostl v tuláckém jeho srdci. Kdo přijde, aby ho oloupil? Kdy a kudy přijde?

Krysař prošel mnoha městy a mnoha zeměmi. Prošel jimi poutaje, ale nespoután.

Teprve dnešní noci pocítil něco jakoby pouta. Opustil města a opustil země, a touha ho nikdy nerozteskníla; nehleděl nikdy zpět, ale kupředu. Bylo mu náhle jasno, že neopustí takto Hammeln.

Myšlenka, že by mohl se dáti připoutat, zdála se mu směšnou a absurdní. Ale směšná a absurdní myšlenka se vracela. A posléze nezdála se směšnou ani absurdní.

Divně bylo krysaři.

Srdce jeho stalo se těžkým, jako by nosilo hoře tisíců. A stalo se lehkým, jako by nosilo jejich radost.

Otevřel široko oči.

Toto ráno přerodilo svět. Včerejšky měly svou radost a svou bolest. Ale včerejší radost byla stínem dnešní radosti a včerejší bol stínem dnešního bolu. Kdysi, když krysař hoch stál na dýně u moře, v dálce plula loď a její plachty se dmuly, hocha na břehu přepadla touha pozdraviti cestu, ať je jakákoli. Zdráva, lodi! Zdrávi, kteří plujete! Šťastní, kteří ztroskotáte!

Hoch volal tato slova vyzývající osudy. Muži nyní se vracela. Jak mohutnější byla však tato pozdní ozvěna!

Neklid krysařův se stával nesnesitelným. Krev prudce kolotala v jeho žilách. Tělo žádalo pohyb, ruch a činy. Lehounce svezl se z lože; ale jeho pohyb probudil přece spící. Procitla napolo; pootevřela oči, dotkla se rukou čela krysařova a řekla: „Zůstaň.“

Ale to bylo, co krysař nemohl. Posečkal na několik vteřin. Agnes usnula znova; přivřela oči a její ruce klesly bezvládně.

A krysař odcházel tiše, zcela tiše.

Krysař vyšel do zahrady. Jaká to byla zahrada! Keře byly nové a záhony nové; stromy sypaly tolik květů na cestu.

Krysař zahleděl se na nebe. Bylo čisté a jasné a větší než včera. Den, ale v prvých počátcích. Slunce, ale ještě jako červánek.

Krysař zahleděl se na zemi. Byla čistá a svěží ranní rosou. A také vlastní srdce bylo čisté a jasné.

Spoután? Proč ne! Jaký let v těchto poutech! Jak vysoko možno se vznésti!

Věž chrámu svaté Trojice je vysoko. Ale jak je nízká jeho letu!

Spoután? Ano. Ale mnoho poutaje; světy poutaje.

Ranní větřík osvěžuje horké skráně; jak lichotný to dotek!

A květy voní. Množství květů všech barev a všech vůní. A kterýkoli z nich možno utrhnout. Všechny čekají na krysaře.

Lehkým a vítězným pohybem ruky sáhl krysař po kterémsi z nejkrásnějších květů. Vnitřní neklid zastavil jeho ruku.

Rozhlédl se…

Jak krásný byl svět!

Hle, za městem Hammeln rýsuje se hora Koppel. Hora Koppel je vysoko, je mnohem vyšší než chrám svaté Trojice. Ale jeho letu také nestačí.

A jsou vyšší a vyšší hory. Mnohé viděl a mnohé uvidí.

Jeho letu nedostačí.

A krásný svět, a jak je krásno jej míti! Jak krásno míti kouzelný nástroj, který vše zmůže. Papež má moc; co je moc papežova proti moci krysařovy píšťaly? Císař má moc; co svede proti zvukům, které umí krysař vylouditi?

Tak chtěl krysař obelstít neklid své duše. Nebylo však možno obelstít se.

Zrak krysařův, rozlétlý do daleka, setkal se s jakýmsi temným bodem mezi tolika jasnými a čarovnými předměty. Temný bod byl pranepatrný; blížil se však a rostl.

Nebylo to nic podivného; byl to pouze muž, který se blížil.

V chůzi přicházejícího nebylo nic mimořádného. Nebyla ani příliš kvapná, ani příliš pomalá. Občané města nemilují kvapu; jsou však zvyklí přicházet včas.

Rozhodně byl to občan z Hammeln.

Tohoto muže krysař neviděl a neznal; tohoto muže nepřál si viděti a poznati. Nejméně přál si ho viděti a poznati zvláštního tohoto rána.

Ale muž se blížil určitým krokem člověka, který má cíl.

Srdce krysařovo bylo ještě tak těžké, jako by neslo hoře tisíců; ale lehkosti, která nosí radosti tisíců, nebylo už v něm.

Každé dítě v Hammeln mohlo krysaři jmenovati muže zastavivšího se u plotu. Každé dítě znalo dlouhého Kristiána.

KAPITOLA

XII

Stáli proti sobě.

Příchozí patřil zamračeně na krysaře. Podezíravé jeho oči hledaly, čeho se zachytiti; ale krysař, klidný, skoro mramorový, jim unikal. Pěst pravice Kristiánovy sevřela se bezděčně; výraz krysařův se však neměnil. Čekal. Kristián hledal slova; a jeho pobouření rostlo tím, že jich nenalézal.

Tu zalétl pohled Kristiánův od krysaře k blízkým dveřím; a jeho nevraživé oko jako by odměřovalo vzdálenost. A nepatrnost této vzdálenosti dala mu promluviti:

„Znám vás. Jste krysař – “

Krysař pokynul hlavou a mlčel. Tón Kristiánův byl jízlivý… ale jeho jízlivost vyzněla naplano. Ani rys se nepohnul v tváři krysařově. Naopak se jeho oči rozjasnily: a držel svýma očima Kristiána jako žalářník vězně.

Ale Kristián nechtěl se ještě smířiti se svým vězením.

Promluvil opět:

– – „Co zde činíte, krysaři? Co chcete vůbec v Hammeln?“

Krysař naklonil se k růžovému keři a utrhl jeho nejkrásnější květ.

„Co činím, vidíte. Voním k růži.“

Pichlavé oči Kristiánovy vzplanuly zlým ohněm.

„Vonět k růži nepřísluší krysaři. A jste přece krysař.“

„Krysař, ano. Jsem k vaší službě. Topím krysy, chcete-li a chci-li. Utopil jsem mnoho krys v Hammeln; ale dnes se mi nechce je topiti.“

„Jste v cizí zahradě, krysaři.“

„Jsem na místě, kde cítím krysy. Páni konšelé a vy se domníváte, že není už v Hammeln krys. Klamete se, jako oni se klamou. Jsou zde a tuším nedaleko. Mám pro to jasný smysl: řemeslo! A nemyslete si, že jsem byl ‚U žíznivého člověka‘, proto že vidím krysy… mnoho krys… ‚Žíznivý člověk‘ se mi nelíbí; krčmář Röger je příliš roztomilý a má příliš trpké víno. Jsem

střízliv. Ale krysy jsou zde. Staly se pouze ostýchavějšími. Dříve byly dotěrné; až na stůl vyskakovaly. Ale kdo vám ručí za to, že se opět dotěrnými nestanou?“

„Je to naše starost, krysaři: dovedeme je zkrotit!“

„S pomocí mé píšťaly. Ale radím vám, příteli, mějte pozor na mou píšťalu. Krysy hynou, slyší-li její zvuk; a vy si nepřejte kdy ji slyšeti.“

A krysař, přeměřiv zahradu v květu, domek v květu a dlouhého Kristiána, odcházel pomalými a vážnými kroky.

Kristián hleděl za ním nechápavě. Nyní byl by chtěl ještě mnoho říci; slova se tlačila na jeho rty. Ale krysař byl již vzdálen. Dlouhý Kristián zavrtěl hlavou a kráčel ke dveřím.

Agnes ještě spala.

Kristián hleděl na spící a hlavou mu hučela slova krysařova. – Ale spící byla stále zřetelnější a krysař zmizel v mlze.

Agnes ještě spala, s dětským svým, nevinným výrazem.

KAPITOLA

XIII

Krysař jde. Jeho srdce je lehké. Setkání ranní bylo jen mrak, který pluje a rozptýlí se. Nyní je zcela jasné nebe. Nikdy takového nebe nebylo.

Všechny schopnosti krysařovy jako by se stupňovaly, ba zmnohonásobily. Vidí až daleko do hor; slyší nejvzdálenější a nejtišší zvuky. Kráčí, a jako by sedmimílové střevíce měl, rychle ubíhá cesta. Krysař jde; ale spíše se zdá, jako by krajina okolo něho přecházela. Zdi Hammeln jsou těsné; ulice příliš úzké. Krysař opouští Hammeln. Opouští je, aby se vrátil? Neví to sám. Jde branou. U brány sedí žebrák. Je slepý a starý; je skloněn chorobou i lety. Sedí a prosí.

Krysař hodil mu peníz. Žebrák jej ohmatává. A monotónně opakují jeho rty: „Mnoho štěstí, poutníku.“

Pak přijdou pole. Pracuje se na nich v ranním jitru; hlasy mužů a žen zní z nich, pronikají svěží a čistý vzduch, který dýchá krysař. Zní bujně a vesele; a krysař domnívá se rozuměti řeči lidí.

Opodál jsou pastviny. Pasou na nich krávy. Jak krysař míjí, pozvednou své hlavy a zabučí klidně a nasyceně. A krysař domnívá se, že rozumí řeči zvířat.

A pak vstupuje krysař do lesa. Je to hájemství Panny Marie. Ctihodný a starý les! Zná všechny lásky synků a dcerek města Hammeln; zná všecky jejich rozkoše a boly. Zná štěstí a zradu lásky; zná vzplanutí a ochabnutí. Má pro to vše tajemné skrýše a útulky.

Na hoře Koppel, pravda, je také les. Ale jak zasmušilý je sosnový les, srovnáte-li jej s dubovým! A s dubovým lesem za jarního rána, svěžím, živým, uklidňujícím! A ve větvích starých dubů i v mlází dubovém rozezpívalo se tisíce ptáků. Rozezpívali se, jako by vítali nové jitro. A krysař domníval se, že rozumí řeči ptáků – –

Bylo však místo, kde bylo ticho. Bylo to u obrazu Panny Marie. Na místě, kde byl obraz, stal se dávno, dávno zločin. Zabili

bohatého kupce, vracejícího se z trhu. Vrazi nikdy nevypátráni, ale vdova dala postavit obraz Panny na místě zlého činu. Podivné! Bylo tu němo a smutno. Vedl-li jsi tu psa, skučel a kňučel; a ptáci přelétali plaše, nikdy zde nehnízdíce. Tak aspoň mluvili občané z Hammeln. Jisto je, že nebylo místa tiššího a klidnějšího v lese.

Jak vanul chvílemi vítr, chvělo se listí.

A krysař se domníval, že rozumí šelestu listí.

Zeleň se otevřela a blýskla jí hladina řeky. Ještě svěžejší vzduch ovanul krysařovu hlavu.

Zde bylo daleko, daleko od města. Nebylo stopy po chrámu svaté Trojice. Ani vrchu Koppel nebylo viděti. Vlny, které míjely, netušily nic o Gottliebu Froschovi a Bonifáci Strummovi, jakkoli byli slavní široko daleko.

Tiše plynuly vody; a krysaři se zdálo, že rozumí tichému míjení vod.

Slavné bylo zamyšlení krysařovo; jako by časy a prostory v něm hovořily.

– – Jsem minulost, pravil hlas.

– – Jsem budoucnost, odpovídal jiný.

– – Jsem krásná, mluvila minulost.

– – Budu krásnější, slibovala budoucnost.

– – Měla jsem vše: úsměvy, slzy, sen i procitnutí, děla minulost.

– – Budu míti vše: úsměvy, slzy, sen i procitnutí, řekla budoucnost.

Mezi hovorem minulosti a budoucnosti, jaká to přítomnost!

S vrcholu, na němž stál, mohl krysař přehlédnouti obojí kraj: kraj opuštěný a zemi zaslíbenou. A z vrcholu, na němž stál, cítil krysař, jak je krásno žíti. Z vrcholu, na němž stál; byl to opravdu vrchol?

Krysař se zahleděl na hladinu řeky.

Plula jí loď; zpočátku zdálo se krysaři, že loď je prázdná. Ale záhy bylo zřejmo, že se choulí na jejím dnu spáč. Vlny unášely loď; loď plula po proudu, který ji zanášel ke břehu krysařovu – Okamžik a loďka narazí.

„Hohoho!“ volal krysař.

Spící se neprobudil.

„Hoho!“ volal krysař znovu. A současně loď narazila o větev stromu, vyčnívající nad řeku. Prudký otřes spícího probudil. Zdvihl se a hleděl na krysaře rozesněnýma očima.

Krysař poznal Jörgena – Nedovedl říci, proč ho rozlaďuje právě nebohý a bezvýznamný rybář, který mu nikdy nedovedl ublížit. „Usnul jsi,“ pravil.

„Usnul jsem,“ pravil Jörgen smutně a měkce. „Domníval jsem se, že ony opět přijdou. Ale usnul jsem a nepřišly. Nebo bych to byl zaspal?“

Výraz Jörgenův byl zoufale směšný. Ale krysař se nesmál.

„Budu se muset vrátit,“ mínil rybář. „Je to daleko a proti proudu. Bude to těžká cesta. A mé sítě jsou prázdné; bude to hladový den.“

Výraz Jörgenův stal se ještě žalostnějším. Ale také nyní odolal krysař smíchu. – Vzpomněl si na slova pronesená nedávné noci: „Mějte ženy, ale nedopouštějte, aby ženy měly vás.“

KAPITOLA

XIV

Krysař vracel se k Hammeln. Neklid vypudil ho ze zdí města; ale mnohem dotěrněji ho tam vracel.

Krysař šel po kraji řeky. Tvořila záhyby, vinula se klikatě lesem, lukami a vrbovím.

V lese hrály si děti. Byla to děvčátka. Měla své panenky, panenky hrubé a neumělé. Laskala je a tiskla je na prsa, říkajíce něžně: „Mé dítě – – “

Krysař zadíval se na řeku. Loď Jörgenova plula po ní.

Na louce sekali sekáči trávu, která omámivě voněla.

„Jak se daří tvé ženě?“ ptal se druh druha ve chvíli odpočinku.

„Chválabohu, je zdráva. Chodí už; vše je v pořádku.“

„A dítě?“

„Zdrávo.“ A hlasem veselým a hrdým řekl tázaný:

„Je to hezký hoch.“

Krysař zadíval se na řeku. Loď Jörgenova se zpožďovala. Proud stával se silnějším.

Ve vrboví, na vykotlaných vrbách hřáli se dva starci na slunci.

„Bylo to mé poslední dítě a také to je mrtvo,“ řekl prvý smutně unaveným hlasem.

„Mé všechny děti žijí. Ale jako by zemřely,“ vzdychl soused na protějším pahýle.

A poposedl ze stínu, hledaje zimomřivě slunce, které uskočilo.

Krysař zadíval se na řeku. Lodici Jörgenovu nebylo viděti, přestože se zmírnil proud. Byl Jörgen unaven? Vzdal se zápasu? I

Krysař šel. Jak dlouho jde, nevěděl, ale podle slunce dovedl poznati, že je pozdě. Schylovalo se k večeru. Jak dlouho půjde ještě? Také toho nevěděl; věděl jen, že nutno jíti, aby došel včas, nežli zavrou brány města.

„Mnoho štěstí, poutníku,“ řekl někdo. Krysař se ohlédl. Není to žebrák z brány? Ale kde by se vzal zde nebožák, který sotva od domu k domu se dovleče?

„Mnoho štěstí, poutníku,“ znělo to posměšně a vyzývavě; ale nyní nebyl to starý a slepý žebrák, ale dlouhý Kristián, který volal.

Usmál se. Dlouhý Kristián je v krámě svého strýce: neopováží se bez důvodu opustiti Hammeln. V Hammeln neztrácí se lehkovážně den. Ale kdože to mluví za něho?

Ráno, na cestě sem, všemu rozuměl krysař: lidem, zvířatům, ptákům, listí a vodě. A nyní že by neslyšel než posměšný a vyzývavý hlas?

A cože činí nepokojným jeho hrdé nitro? Krysař jde, kam chce, stane, kde chce, a odejde, kdy chce. Byl by opravdu zajat?

Sáhl hrdě po své píšťale. Zajisté, je zde. Nevzal mu ji nikdo a je bezpečen sebou, dokud jí vládne. Neztratil nic na své moci. Pouze –

Pouze klidu nemá krysař. – Blíží se večer. Vrátí se včas? Neuzavrou mu brány města?

Co by to znamenalo pro krysaře? Je mu tak nutno přespat v Hammeln? V městě před krátkým časem ještě mu cizím? Mnoho zemí a mnoho měst prošel krysař, a k žádnému, opustiv je jedenkrát, nebyl puzen tak neodolatelnou mocí. Krysař chce se vzbouřit a opravdu se vzbouří. Usmyslí si přespat venku. Položí se opravdu do měkké trávy. Noc je vlažná a krásná. Chce viděti hvězdy, chce býti daleko lidí!

Leží v trávě, ale země začíná ho pálit a neklid se stupňuje. Krysař je poražen. Vstává.

A jeho porážka bere na sebe masku vítězství. Snad že by se nebál vrátit se do Hammeln! Kdože může zapovědět návrat? Má ještě své účty vyříditi s ledakým. Jsou tu, dejme tomu, Frosch a Strumm. Jsou tu všichni konšelé. A je tu dlouhý Kristián – –

Proč vzpomíná na dlouhého Kristiána? Co má co činiti s tímto? Je mu lhostejný jako kámen u cesty, který jsme minuli. Nezná ho a nechce ho znáti. Proč se vrací stále mu na mysl?

A proč jeho myšlenky vracejí se k domu, který opustil ráno? Neměl ho opouštět nebo neměl se vraceti. To je jasné. Krysař dovede přese vše jasně mysliti.

Rychleji, rychleji kráčí krysař. Ale krok jeho není tak lehký, jako byl ráno. Sedmimílové střevíce zmizely nebo ztratily svou moc. Krysař, zdá se, jde jako všichni ostatní lidé. Jde jako konšelé z Hammeln. Jde jako Kristián. Jenomže trochu zrychlil krok. To není hodno konšelů. Kristián spíše smí si to dovoliti, čeká-li bohatý zákazník.

Ale zákazník nečeká krysaře. Nečeká ho snad vůbec nikdo.

A přece vrací se krysař do brány města Hammeln.

Je ještě otevřeno, bohudík. Krysař rozhlédl se: žebráka tu nebylo. Odplazil se domů?

„Mnoho štěstí, poutníku.“ Jak ho pronásledovala tato bezvýznamná slova! Jakým posměchem ho šlehala. Proč posměch?

Není radno smáti se krysaři. Občané v Hammeln nyní většinou spí; ale mohli by býti probuzeni k něčemu málo příjemnému.

Tak rozumuje krysař; a zatímco rozumuje, zavírá se s rachotem za jeho zády brána města.

Krysař se ohlédne – Brána zavřena – A jemu připadá, jako by se za ním zavírala nastražená past!

KAPITOLA

XV

Od poslední návštěvy krysařovy „U žíznivého člověka“ uplynula řada dní.

Nepřiměřená slova jeho, při odchodu řečená, vzbudila rozruch v krčmě. Nikdo si předtím – a bylo mnoho zpitých v krčmě Rögerově – nedovolil opovážlivého výroku proti rozšafným konšelům města. To mohl učiniti pouze někdo přespolní, někdo, o jehož minulosti a původu nic se nevědělo, ale vše se mohlo mysliti.

Příštího dne hovořilo se všeobecně o hrozbách krysařových.

Třetího dne stala se významná jakási událost: Stázi Dörricková, choť purkmistra v Hammeln, porodila dvojčata a zemřela téhož dne. Vážná, ba smutná tato událost přetřásána s účastí; vzpomněl si sice ten či onen během večera na krysaře, ale hrozby jeho nepřipadaly už tak nebezpečnými.

Když uplynul ještě jeden den a nic se nepřihodilo, zmizel neklid, který nebylo možno dříve popříti. Rozhodně bylo pouhým tlachem, co se ještě včera jevilo nebezpečnou hrozbou. Z krysaře mluvilo víno, chované v sklepě dobrého Rögera; krysař pil ho dobrý ročník.

A pak se zapomínalo vůbec. V městě Hammeln zapomínalo se rychle. Včera milovali, a dnes nevěděli ničeho o tom. Včera nenáviděli, a dnes to byla pohádka pro děti. Včera se báli; a dnes chodili Bonifác Strumm a Gottlieb Frosch klidně pod podloubím náměstí.

Krysař nevěděl, co ho táhne k Žíznivému člověku, kam nehodlal nikdy už vstoupit. Šel bezděčně, skoro v zamyšlení. Procházel klikatými uličkami, neslyše vábivých hlasů ani milostného šepotu. Šel, až se ocitl na náměstí před chrámem svaté Trojice.

Na chrámu, vysoko mezi chrliči, byl ďábel s posměšnou a cynickou grimasou; ďábel, který si asi jest svou věcí jist. Jeho kozlí obličej nakláněl se nad Hammeln; a jeho tvůrce dovedl skutečně vložiti něco démonického do jeho rysů.

Častokráte zadíval se krysař na pokušitele, kráčeje tudy; také dnes přivábil jeho zrak.

Kozlí obličej hleděl jasnou měsíční nocí; krysařovi se zdálo, že slyší syčet zlomyslný smích. Ohlédl se; nebylo tu nikoho.

Smál se to ďábel nahoře?

Krysař nebyl pověrčivý ani zbabělec; zahleděl se nahoru a nesklonil svého zraku. Co chce ten kozlí obličej nahoře? A co chce mu jeho zlomyslný smích? Krysař hleděl a nerozuměl tomuto smíchu; tolik však chápal, že je to smích nepřátelský. Nuže, dovede-li se smáti tam nahoře, proč nesestoupí k němu? Uvidí, bojí-li se krysař.

Ďábel smál se ještě; nyní však zdálo se krysaři, že rozumí jeho slovu.

„Jdi," šeptal ďábel.

Krysař rozuměl: ano, chce, aby šel k „Žíznivému člověku". Toť moc, která ho pudila. Co ho tam čeká? Jaká osidla nastrojil ten nahoře? Buď jak buď, krysař půjde.

Ďábel smál se ještě; krysař to věděl, třeba ho neviděl. Kráčelť už temnou uličkou k Žíznivému člověku. Po ulicích zdvihal se vítr. Když míjel krysař zahradu Uršuly, vdovy po pláteníku Lampovi, zdálo se mu, že všechny květy v zahradě chvějí se zimou.

Ale třeba vítr, který se zdvihl, fičel dotěrně a nepřívětivě, nezachvěl se krysař.

KAPITOLA

XVI

„U žíznivého člověka“ bylo pusto.

Stalo se to tím, že přišel cizinec v černém plášti magistra s řetězem na hrdle; cizinec, jehož jména nikdo z domácích neznal. Hned po příchodu cizincově počalo být některým podivně: cítili neklid a tvrdili, že cizinec páchne sírou. – – Pomalu se hosté vytráceli, vrhajíce znepokojené pohledy na stůl, kde seděl cizinec sám. Poslední host odešel krátce před vstupem krysařovým.

Byla to příhoda nepříliš příjemná pro krčmáře; ale krčmář neměl odvahy zakročiti včas. Nyní bylo pozdě; nedalo se už nic zachrániti, zkaziti však mnoho. Tato úvaha činila Rögera opatrným.

Nedovedl však zatajiti své mrzutosti. Přecházel síní zamračeně a skoro nevrle – pouze když přiblížil se k stolu, u něhož dlel cizinec, vnutil své tváři strnulý a namáhavý úsměv. Pouze Černá Lízá byla veselá; její rozpustilost rostla vyprazdňováním se krčmy. Měla naději, že bude moci dříve k svému milému.

Když vstupoval krysař, zastavil se na okamžik na prahu, rozhlédaje se.

Poté, aniž uvědomil si zvláštnost svého chování, prošel skoro celou síň a usedl u stolu osamělého hosta.

Změřili se.

Muž v černém hávu magistra měl bledé, vyhublé tváře a dlouhý, černý vous. Jeho pohled byl zpytavý a neklidný. Chvílemi chtěl se mnoho tázati a chvílemi mnoho zamlčoval. Připadalo, jako by chtěl stále rozplynout se a uniknout. Komu? Čemu?

Černá Lízá napjala sluch. Hostinský Röger napjal sluch. Snad nyní se něco doví o záhadném a málo vítaném cizinci.

Cizinec hleděl na krysaře pohledem člověka, který se setkává s dávným známým a který se s ním nesetkává nahodile.

„Jste krysař,“ pravil.

„Ano,“ řekl oslovený. A zdálo se mu, že chápe: je to vyslanec toho nahoře.

„Čekám zde na vás.“

„Kdo vám řekl, že přijdu?“

Krysař se tázal, ale byl si vědom toho, jaká přijde odpověď.

„On,“ odvětil muž v hávu magistra, tlumě poněkud svůj hlas, aby Černá Lízá a Röger neslyšeli. Pak vypukl v tichý, tlumený smích. Z jeho očí šlehl oheň.

A teprve nyní zdálo se krysaři, že se tyto oči, dosud přimhouřené, rozevřely docela.

„On,“ opakoval krysař po cizinci. „A co chce?“

„On ví mnoho,“ zašeptal cizinec. „On dovede mnoho!“

„Kdo jste, cizinče, a co mi chcete?“ tázal se krysař zamyšleně.

Muž v černém hávu usmál se opět.

„Jsem magister Faustus z Wittenberka. Muž, kterému On slouží.“

„A co mi chcete, magistře?“

„Jsme bratři, krysaři. Přišel jsem vám podat ruce.“

„Krysař nemá bratří; krysař je sám. Nepotřebuji nikoho.“

„Pravíte tak, a klamete jiné a klamete sebe. Potřebujete ho. Dovede velmi mnoho; více, než si dovedete představiti. Chcete, abych vám to ukázal?“

A magister pokynul krčmáři, aby přinesl nové láhve. Když se tak stalo, nalil svou sklenici až po kraj a vyprázdnil ji jedním douškem. Jeho bledé tváře se zarděly vínem i rozčilením.

„Před hodinou byl jsem ve Wittenberku; věříte tomu?“

„Snad.“

„Není pro mne hranic. Není pro mne nemožností!“

„S jeho pomocí – – ?“

„Ano.“

„A zač vám slouží?“

„Vidím, že se dorozumíme, krysaři. Povím vám vše, co chcete. Hledáte pravdu, příteli? Chcete poznání?“

„Topím krysy, magistře; toť můj úkol.“

„Jste stvořen k něčemu většímu, než abyste topil pouze krysy. To není vše, krysaři; chcete ještě více – “

„Miluji Agnes – – “

„Milovati ženu není lepší než topiti krysy – – . Chcete více – A řeknu vám, čeho třeba. Po Wittenberku říkají, že jsem prodal duši ďáblu. Nevěřte tomu. Především není duše, to pravím já, magister Faustus z Wittenberka. Ale srdce je, a já jsem prodal své srdce.“

A nový dušený smích zjitřil neklidné nitro krysařovo.

„Nechci prodávati ani kupovati,“ vybuchl. „Nepotřebuji nikoho. Jsem silný.“

„Klamete se, krysaři – – doznáte kdysi jistě, že jste se klamal – Myslil jsem také tak. Kolikráte jsem se mýlil! Co jsem ztratil času a sil! I síly mohou se vrátit; čas se však nikdy nevrátí. A nyní – nyní jest vše lehké a snadné. A nestálo to mnoho. Pouze srdce; srdce jest drobná a zcela zbytečná věc. Lidé však umírají na zbytečné věci. – Máte píšťalu, krysaři. Co byste mohl učiniti ze své píšťaly! Mohl byste být vládcem života a smrti. Mohl byste těšiti a ubíjet. Nevěříte? Mám vám ukázat, co může? Mám vám ukázat, co mohu?“

A magister ukázal na kocoura, vypaseného a líného, který předl u krbu.

„Vidíte toho kocoura. Chcete, abych z něho učinil tygra?“

„Učiňte,“ děl s úsměvem krysař.

Magister zamumlal nesrozumitelná slova a učinil podivný pohyb, znamení kříže, jež končilo gestem posměšným a rouhavým. Poté zkřížil s výrazem sebevědomí ruce na prsou.

„Nuže, pohleďte!“

Krysař upřel pohled na kocoura. Nepohnul se ani; předl klidně u kamen jako dříve. Poté zahleděl se krysař na magistra. Oči magistrovy byly plny hrůzy a pýchy. Beze vší pochyby byl pro něho kocour tygrem, hotovícím se ke skoku a zkroceným pouze jeho mocným pohledem. Magister uchopil ruku krysařovu a šeptal mu konejšivě:

„Jest hrozný. Ale nebojte se: vám neublíží.“

Váhal dvě tři vteřiny, chtěje se nasytit svým děsem; pak promluvil opět jakási nesrozumitelná slova a učinil svůj zaklínači pohyb. Poté obrátil se na krysaře tázavě:

„Nyní věříte?“

Krysař zavrtěl hlavou.

„Nestačí vám to? Učiním více. Chcete viděti palác kalifů? Chcete vidět Alhambru?“

A znovu magister šeptal a gestikuloval; a znovu naplnil jeho oči úžas věcí uzřených. Ale krysař neviděl Alhambry, magistrovi tak zřetelné; viděl jen okrouhlé dubové stoly krčmy Rögerovy.

Pohled plný očekávání, který upjal magister na krysaře, přešel v pohled zklamání, jež nechápe nechápajícího.

„Ještě ne? Ještě nestačí?“

Magister se zamyslil.

„Učiním více,“ pravil posléze, hledě na Černou Lízu, která pochechtávajíc se pohybům neznámého hosta, stála ve dveřích.

„Vizte tuto ženu. Je hrubá, sprostá, ubohá! Chcete, abych z ní učinil Helenu, pro niž se vraždili Trojští a Achajci? Chcete, abych omyl z ní kal orgií a hnus hříchu? Mohu to a učiním tak!“

Krysař mlčel.

A magister opakoval svůj pokus. Zamumlal opět svou formulku, hledě na Černou Lízu, která se svíjela bujným smíchem. Ale smích Lízin nezmátl magistra; zvedl opět ruku, jako by žehnal a nedožehnal.

„Vizte, toť ona!“

Krysař, slyše jásavá slova magistrova, pohlédl nejprve na něho. Magister viděl nepochybně něco vzácného a krásného. Byl všecek opojen a zmámen. Jeho oči nedovedly se odloučit od jednoho bodu a jeho ramena se rozpjala, jako by chtěla prázdno obejmout. Nebylo pochyby: pro něho byla to pohádka, kouzlo, zázrak, neuvěřitelný a veliký zázrak.

A krysař – skoro s jakousi bázní – zadíval se nyní na to, co mělo být Helenou. Ve dveřích stála ještě Černá Lízá, příliš skutečná, jak ji znalo celé město Hammeln, jak ji znali všichni její milenci – A smála se hrubým a hlučným smíchem. Pohyby magistrovy a výraz jeho exaltovaných očí bavily ji patrně.

„Toť ona – – – “ šeptal magister opojen. „Toť Helena – – – Jest krásná – – – Oh, jak jest krásná – – !“

A rozepjatá jeho ramena chtěla sevříti neuvěřitelný zázrak; setkala se v prázdnu, to však nezklamalo touhu magistrovu. Ramena magistrova svírala prudce a horoucně neviděné.

Krysař, přítel jasných a určitých věcí, pocítil úzkost, jako by stanul na vratké a sypké půdě, která se pod nohama propadá, vždy zrádněji a rychleji.

Jeho ruce dotkly se stolu: byl pevný. Jeho ruce dotkly se sklenice: byla pevná. Povstal: také chladný kámen pod nohou byl pevný.

Magister trval chvíli ve svém opojení; pak se téměř násilím protrhl z něho. Odříkal formulku a učinil svůj pohyb. Jeho oči ztratily svůj lesk. Bylo to spíše vysílení nežli klid.

Teprve nový doušek vína vzpružil magistra, který pohlédl vítězně na svého spolustolovníka.

Ale neuzřel v očích krysařových opojení ani víry.

Zklamaně a cize zíral magister na krysaře.

„Nevěříte ještě?“

„Ne – –“

„Neviděl jste? – – “

„Ne – – “

Magister se zasmušil.

„Vadí vám vaše srdce, příteli. Muž, který hloubá, neměl by nikdy míti srdce. Uvidíte, že na ně zhynete. Bude vás škoda; bude škoda vaší píšťaly, stvořené k lepším věcem. Jste můj bratr, jste více než můj rodný bratr – – Lituji vás.“

„Také já vás lituji,“ odvětil krysař mírně a beze stopy posměšku. Ale sotvaže dořekl, magister Faustus z Wittenberku zmizel. Krysař dlel u okrouhlého stolu sám – Nebylo tu nikoho v síni kromě rozespalého Rögera a rozesmáté Lízy.

Röger opíral se o sloup, vyděšen a znepokojen tím, co se událo; také Černá Lízá, zmatena náhlým zmizením cizincovým, nesmála se už.

„Viděl jste?“ tázal se Röger.

Krysař pokynul mlčky hlavou.

„Zmizel. Nic už jiného nescházelo. Poslední dobou podivní lidé navštěvují město Hammeln – – “

Krysař mohl vycítiti urážku ze slov krčmářových; neodpovídal však, zabývaje se příliš zmizelým magistrem. Mlčení krysařovo

nemohlo vrátiti krčmářovi klid; zmizení znepokojovalo ho z jiných, vážných důvodů.

„Věděl bych rád, zaplatil-li aspoň svou útratu. Na mou věru, tento magister nebyl z nejméně žíznivých. A nezaplatil-li – – “

Ale obavy krčmáře, spěchajícího rychle k stolu, u něhož nyní krysař seděl sám, byly zbytečny.

Na místě, kde seděl před chvílí ještě cizinec v černém plášti, magister Faustus z Wittenberka, ležel zlatý peníz. Röger, neuklidněn ještě zcela, vzal peníz do ruky a zkoumal, je-li pravý.

Jeho zkoumání dopadlo nepochybně příznivě, neboť pravil uklidněn už a skoro usměvavý:

„Tento peníz jest pravděpodobně z dílny ďáblovy. Ale za zlaťák ďáblův možno koupit více nežli za groš andělův.“

Krysař vstal, zaplatil a odcházel pomalu.

Ostrý vítr fičel ulicemi a šlehal do tváří krysařových.

Když se ocitl před chrámem svaté Trojice, zahleděl se krysař do výše, tam, kde slyšel ďábla se smát – –

Nakláněl se ještě nad Hammeln – Bylo možno říci, že se ještě směje… A bylo možno slyšeti jeho slova, posměšná a jízlivá slova – „Jdi – jdi ještě, krysaři!“

KAPITOLA

XVII

Stála ve dveřích, jako tenkráte, když krysař lehké mysli a lehkého srdce vstupoval do města Hammeln. Ale nesmála se. Horečně, upjatě hleděly její oči do nočního temna. Stála čekajíc, jak se zdálo; ale nečekala štěstí, nýbrž osud. Stála přibita na dveře jako na svůj kříž.

Tiché kroky krysařovy ozvaly se a blížily. Horečka roztoužení nezachvěla však mladým tělem Agnes jako tolikrát; bezvládněji jen a rezignovaněji poddávala se neznámé tíze. A její oči nevzplály očekáváním: zíraly dále sklesle, bez naděje a víry, že by mohla kdy ustoupit noc.

Ale toho všeho neviděl krysař. Jen bílý stín u dveří zahlédl. Zrychlil krok. Celá jeho touha rozletěla se k Agnes. Na všechno pozapomenul v své touze: na zradu konšelů Hammeln a jejich nesplněné sliby; na bledého kouzelníka, který sám sebe okouzlit nedovede, na toho, jenž smál se na výšinách chrámu svaté Trojice. Daleko je doktor Faustus. I ďábel je daleko té chvíle. Čeho by mohl hledati v tichém a zapadlém domě, který skrýval lásku krysařovu? Krysař šel. Šel, zavíraje oči. Klidně mohl tak kráčeti; znal příliš dobře cestu. V pravý okamžik rozevřel náruč, aby pojal do svých pevných ramenou rozkvetlé a teplé její tělo. Předevčírem, včera ještě zulíbaly jeho přivřená víčka žhavé rty a nahá ramena stiskla jeho hrdlo.

V pravý okamžik rozevřel náruč. Ale stalo se něco podivného. Tělo, jehož se dotkl, nekladlo odporu; ale také života v něm nebylo. Nebo aspoň jakýs takýs chladný, znepokojivě mizející život. Nepocítil horkých polibků, nezaslechl šepot rozkoše a lásky.

„Agnes!“ vydralo se z krysařových úst. Ale jeho slovo nedovedlo zapuditi strašidel.

„Krysaři – ,“ zašeptla ta, kterou měl v náručí. Ale hlas její zněl z tak nepřístupné dálky, že sotva krysař doslechl. Bylo to slovo, ne však odpověď.

Na čase bylo, aby krysař rozevřel oči, jako rozevřel náruč. Nebylo pochybností; v svitu měsíčním choulila se zde u dveří žena, kterou miloval. Ale tvář její byla bledá, skoro zsinalá. Krysař rád by byl věřil, že tím vinen pouze odlesk měsíce. Ale zdálo se mu náhle, že slyší smích.

Ďábel, který pokoušel krysaře, sestoupil pomalu z věže svaté Trojice. Přiblížil se lstivými kroky za krysařovými zády v zapadlý tento kout. Ze zahrady, za rozkvetlým bezem zněl jeho přitlumený chechtot. Jinak bylo ticho. Ale krysař rozuměl smíchu a rozuměl tichu. Věděl, že nutno se ptáti; věděl však též, že dostane se mu kruté odpovědi.

Krysař nebyl však zbabělcem; odhodlal se přece k nebezpečné otázce.

„Co je ti, Agnes?“

Hlas krysařův zněl tiše a konejšivě, jak jen mohl krysařův hlas. A jeho ruka měkce se dotkla bezvládného a smutného těla milenčina. Oči Agnes rozevřely se široce. Bylo v nich něco neskonale plachého a bezradného. Neunikala, poněvadž nebylo možno uniknout. Nebránila se, poněvadž nebylo možno se ubrániti. Krysaře ranily tyto beznadějné oči, ustupující osudu. Sevřel Agnes prudčeji… tak prudce jako při prvním setkání.

Ale cos bylo jiné než tenkráte: bolest ještě byla, ale rozkoš vyprchala.

„Mluv přece, Agnes,“ naléhal krysař. „Pověz, co tě bolí. Tvé mlčení je krutější všeho, co bys mohla říci!“

Ale krysař zarazil se při svých posledních slovech. Sevřelo to jeho srdce mučivou otázkou: Bylo tomu opravdu tak?

Agnes učinila těžký a slabý pohyb někoho procitajícího z mdloby.

„Pojď!“ zašeptala tiše a sklíčeně. Bylo zjevno, že složila ruce a dala se vésti fatalismem slabé ženy, prudkým, násilnickým proudem. Ale kam ji zanese?

Šli. Také tuto cestu mohl krysař znáti, třeba kráčel temnotou. A přece klopýtnul; klopýtnuv, vzpomněl náhle na dlouhého Kristiána. Kupodivu! Dlouhého Kristiána jako by jindy nebylo. Krysař nepocítil nikdy žárlivosti; Kristián připadal mu něčím neškodným a marným, čím se zbytečno zabývat. Ale té chvíle ranila ho ta myšlenka. Jeho hrdost utrpěla krutou ránu. Nachýliv se k Agnes, kráčející před ním tmou, takže cítila jeho horký dech, otázal se prudce:

„Je to Kristián?“

Neodpověděla. Tápali oba němě tmou; a třeba ji znali z minulých nocí, stala se jim náhle cizinou.

Hodiny bily na věži. Jednotvárně tento zvuk rozesnil krysaře na tři čtyři vteřiny. Ale pak ho probudil zoufalý a bezútěšný výkřik Agnes, která kdysi se tak usmívala do jarní noci:

„Můj Bože!“

KAPITOLA

XVIII

Po výkřiku nastalo mrazivé ticho.

Krysař donesl Agnes na blízké lože. Nebyla by došla; její síly byly vyčerpány. Krysař sklonil se nad jejím bílým tělem, čekaje marně slovo, vysvětlení, zpověď.

Nic nepřicházelo. Vteřiny byly krutě dlouhé. Agnes se neprobouzela ze své mdloby. Dýchala slabounce, sotva slyšitelně. A krysař cítil v nočním tichu neklidný tep vlastního tuláckého srdce.

Čekal.

Přes Hammeln šla noc. Všichni odpočívali mezi dvojí malostí, mezi dvojím hříchem a dvojí bídou; všechny ukolébávalo domácké a drobné štěstí, které štěstím nikdy nebylo. Všichni odpočívali, kromě krysaře; nezapomeňme však na Seppa Jörgena, zatoulaného v bezmocné touze. Také Sepp Jörgen byl tak zhroucený a ubohý jako Agnes. A přece zdála se dnes jeho bída mizivou a nepatrnou.

Přes Hammeln šla noc. Všelijaké šly noci přes Hammeln. Krysař se pamatoval na kterousi z nich; byla to noc, kterou strávili tak neklidně Strumm a Frosch… noc, kterou krysař probděl. A opět a opět vtíraly se vzpomínky.

Posléze procitla Agnes; jak bylo pozdě? Krysař nevěděl. Vše bylo věčnost, zoufalá a krutá věčnost.

Její ruka hledala jeho ruku. Krysař sklonil se nad Agnes. – V měsíčním svitu byla její bledost ještě bledší a děsila krysaře. Oči obou se setkaly. Hleděl vážně a pátravě; ale v jejích očích nenašel bázeň, pouze smutek. A z jejího hrdla, v němž slova tak dlouho umírala, řinula se náhle slova tím bolestnější, že nevyčítala.

„Stalo se… Nemohu za to. Nemám ho ráda; cítím, že ho nemám ráda. A přece se to stalo.“

A slabá Agnes nabyla náhle sil k prudkému a vášnivému výkřiku:

„Zab mne, zab mne! Nechci jeho dítě! Nechci je, nechci je!“

Vztýčila se napolo na loži, svírajíc ruku krysařovu, jako ji svírá tonoucí. Krysař sebou ani nepohnul při krutých slovech Agnes. Stál jako socha, jako přízrak. Ale jeho srdce sežehl mráz jediné vteřiny. Nezbyla v něm nežli krutá bolest.

„Zab mne," opakovala Agnes.

Pak klesla opět na lože. Bezvládná ležela na něm, s uštvanýma očima toho, jenž dlouho marně hledal cestu a nemá již sil dále ji hledati.

A krysař skláněl se nad Agnes nepohnutý a chmurný. Chtěl promluvit, nemohl však; chtěl odejít, a nedovedl. Chtěl odvrátit zrak, a nebylo lze ho odloučiti od propasti této zoufalosti.

Podivný okamžik! Měl představu letu, úžasného letu… ale zcela jiného než onoho jitra.

Celý život hřměl kolem něho a někam mimo. Volaly vzdálené hlasy, zvonily číše, zněl smích a jásot. Zvony hlaholily jako v slavné dny. A pak to ticho, pak to strašné ticho.

Krajiny míhaly se před krysařovýma očima; překonávaly se krásou. Měly smavý půvab jihu a přísnou krásu severu. Plynuly řeky, týčily se hory, hlučela města, bouřila moře. A pak bylo prázdno, strašné prázdno.

Tváře žen se zamíhaly v dáli; žen bílé i tmavé pleti, žen různých plemen a zemí. Šly, šeptajíce něhu a lásku. – Šly, kynouce na pozdrav. – A potom přišla noc.

Úžasný a překotný let!

Vše zmizelo, a krysař necítil; všechny odešly, a krysař nelitoval. Daleko, daleko, k novým obzorům letělo jeho pyšné a prudké srdce. Nezakotvit! Nestanout!

Agnes! Agnes! Čím upoutala Agnes krysaře? Byly krásnější ženy, byly opojivější ženy.

Spojuje hoře více nežli rozkoš?

Oči Agnes hleděly rezignovaně a sklesle. Neopakovala už své „Zab!" Ale v jejím pohledu nebylo radosti a naděje. Pouze bol.

Ale bol ten byl nehlasný. A tělo Agnes bylo chladné a nehybné jako tělo ženy, kterou ubili.

Krysař stál nad touto Agnes. Hory valily se na jeho srdce. Těžké byly rozpomínky. Vteřiny byly dlouhé, ale přece míjely.

Počínalo se šeřiti. A krysař vzpomínal ještě na svůj odchod a na setkání s dlouhým Kristiánem u vrátek zahrady za časného jitra.

Odešel, aby mu učinil místo, není-li pravda?

A krysař snažil se urovnati své myšlenky, násilím zmoci odboj svého srdce.

Zajisté že je nutno opustiti Hammeln. Za hradbami města osvobodí se jeho srdce. Ptáci zpívají tak vesele na cestu těm, kdo jdou v stínu starých dubů a v úpalu polních cest. Mnoho krásných a podivuhodných věcí čeká a uvítá. Krysař viděl mnoho, neviděl však vše. Nač vzpomínati na hoře, jež je za námi, nač mysliti na dveře, které se za námi zavřely?

Opustit Hammeln!

Ale v jeho vzpomínce ožil nedávný den, kdy také opouštěl Hammeln... příliš vhod dlouhému Kristiánu. Odešel domněle svobodný, a vracel se spoutaný touhou, nejasnou zprvu, vždy však mocnější a krutější, která ho hnala zpět, zpět k protivným hradbám hnusného města, města malých životů a malých srdcí, kam zabloudila krysařova láska. Zajisté že je také dnes možno opustiti brány Hammeln. Ale kam dojde krysař? Na jak dlouho dovede utéci před svými vzpomínkami?

Zůstati. Jen jak možno zůstati?

Nesnese pohledu na Agnes. Nesnese pohledu na onoho muže. Nelze mu žít v Hammeln vedle dlouhého Kristiána. A krysař – co chce ještě krysař v městě, jehož krysy, neopatrný, příliš záhy vyhubil? Jaký to krysař, nesvobodný a přikovaný nepochopitelnými pouty?

Ale co zbývalo, nebylo-li možno odejíti z Hammeln ani zůstati?

Agnes hleděla na krysaře svýma rezignujícíma očima. Četla v jeho myšlenkách a v jeho srdci.

Nečekala ničeho; chtěla jen zahleděti se ještě na okamžik na tuto drahou a zachmuřenou tvář.

Čtla v jeho myšlenkách a jeho srdci.

„Jdi,“ pravila smutně a tiše.

Krysař odmítl posuňkem. Ale Agnes stála tvrdošíjně na svém. Prosila o jeho odchod jako o milost.

„Jdi, krysaři. Jdi kamkoli. Zapomeň. Já (a zde její hlas zněl zcela tiše a měkce, jako doznívající hudba), já, krysaři, nemohu!“

„Neodejdu,“ zahučel krysař. „Je zbytečno odcházet, chceme-li se vrátit.“

„Nevrátíš se, krysaři.“

Pokusila se o úsměv, který rozesmutnil krysaře. Nebylo co říci, čím těšiti. Nesla těžké břímě; ale kterak ulevit přetížené?

„Jdi, krysaři,“ naléhala Agnes opět. „Jsem unavena, jsem k smrti unavena.“

Na krysaře padala nízká klenba síně. Chtěl by něco zlomit prudkým a energickým pohybem, vykřiknout, bíti. Nebylo koho. A Agnes naléhala.

„Odcházím tedy,“ řekl krysař. „Ale přijdu zase.“

„Přijdeš tedy ještě,“ odpověděla Agnes tiše. „Na shledanou, krysaři!“

Stiskla němě jeho ruku.

Odcházel.

Agnes hleděla za ním, tehdy ještě, kdy ho tu dávno nebylo.

Snad by nebyl krysař odešel, kdyby byl viděl výraz jejích očí.

KAPITOLA

XIX

„Jsi smutná, Agnes,“ pravila matka.

Agnes se neusmála po celý den; Agnes nepromluvila po celý den. To vyburcovalo i unavené srdce matčino.

„Není to nic,“ konejšila Agnes. A s pokusem býti rozmarnou a lehkou tázala se:

„Víš, po čem se mi stýská? Chtěla bych slyšeti pohádku.“

Udivena pohlédla matka na Agnes, kde nečekala méně nežli slova dceřina.

„Říkalas kdysi pohádky… je už tomu dávno… Stýská se mi…“

„Kdo ví, nezapomněla-li jsem všechny,“ odvětila matka.

„Tolik pohádek... a jedna z nich byla o hoře Koppel. Té jsi jistě ještě nezapomněla!“

„Ne – – “

„O hoře Koppel a o sedmihradské zemi. Vypravuj mi tu pohádku.“

Pohádku o hoře Koppel a o zemi sedmihradské vypravovaly odedávna matky v Hammeln svým dětem; činila vrch tajemnější a lákavější. Pohádka vypravovala o sedmi hradech, které obklopují krásné údolí, jemuž není rovno na světě. Sedm hradů brání údolí; v sedmi branách stojí po sedmi rytířích v plné zbroji, aby nedali proniknout do údolí hoři ani žalu. Lidé jsou dobří v sedmihradské zemi! Neubližují si ani se neraní. Není tam hříchu ani viny. Nebe je jasné, nebe je čisté. – Oh, jak je krásně v sedmihradské zemi! Chcete, děti města Hammeln, vejíti v tento pozemský ráj? Není nic snadnějšího. Vystupte na Koppel; v propasti, která se tam otvírá, je brána do Sedmihrad. Nutno však jíti tmou a nocí, smutnými a vyčítavými hlasy. Jenomže projdete-li tím vším, jak je vám rozkošně a blaze!

To vše znala Agnes a to vše slyšela. A na to vše vzpomínala dnes.

„Jak zní ta píseň o zemi sedmihradské? Pamatuješ ještě?“

Matka kynula hlavou. A zpívala slabým, třesoucím se hlasem:

Sedmihradská země,
krásná jako sen –
Konejšivě, jemně
budí spáče den.

Sedmihradská země
smutek konejší.
Silnější v ní plémě,
lidé šťastnější.

Hoře, zradu, vinu
plaší stráže kol.
V sedmi hradů stínu
není žal ni bol.

Zpěv unavil matku. Agnes pokračovala sama v písni jí začaté.

Sedmihradská země,
krásná jako hřích.
Lesy hučí temně,
nepřehluší smích.

Je to země jasu,
je to jiný svět.
Zpívá moře klasů,
šeptá květu květ.

Umí srdce zhojit
čarokrásným snem.
Dej nám, bože, dojít
v sedmihradskou zem!

Vroucně a touhyplně zněla v ústech Agnes závěrečná slova. Matka sepjala maně své zhublé, suché ruce. Naklonila hlavu a dumala.

Agnes přistoupila tiše k zamyšlené.

„Má, matko, pravdu pohádka? A kdyby neměla pravdu: co zbývá než jí uvěřit? Sbohem, matko. Jdu se projít. Je krásně, je jasno.“

„A přijde-li Kristián?“

„Může čekati.“

„A krysař?“

„Může jíti za mnou.“ A v zamyšlení dodala: „Jdu na horu Koppel – – “

Matka vstala zneklidněna.

„Buď opatrná, Agnes. Slib mi, že budeš opatrná.“

„Budu, matko – – “

A Agnes šla. Ve dveřích ohlédla se na matku. Kynula jí na pozdrav.

A zpívala poslední verš písně:

Dej nám, bože, dojít

v sedmihradskou zem!

KAPITOLA

XX

Řeka je časem jako přítel, který uklidňuje a těší.

Lehce plynou její vlny; hladina je lehce zčeřena. U břehu, v průhledné vodě, rejdí rybky. Sáhněte a dosáhnete. Pak přestává voda býti průhlednou, nepřestává však býti tichou.

Lehce plynou její vlny. Na člunu kolébá se rybář. Výletníci zpívají veselé písně; milenci jedou tiše a šťastně. A jste-li unaveni dnem, byl-li příliš krutý jeho žár, byla-li cesta plna prachu, hle, jak trpělivě čekají vody řeky!

Řeka dává vše: rybáři ryby, duši klid, tělu čistotu.

Řeka je však časem jako nepřítel a úkladný vrah.

Vystoupí náhle z břehů, zaplaví kraj a strhá střechy a domky. Rve půdu a rve život. Nenasytně sahá po všem, co se dá vzíti. Odnese kmeny stromů, odnese kolébku. Někdy také odnese dítě. Daleko, daleko nese svou kořist: do jiných řek a do moře.

Ale uklidní se opět a opět plynou lehce její vlny.

Někdo přichází k řece znaveným a váhavým krokem. Jde smutný a tichý. Usedne na břehu a dlouho pozoruje vody. A vody míjejí a míjejí a šeptají důvěrná konejšivá slova bolesti truchlící tam na břehu. A stín člověka, ne člověk sám, zdvihne se náhle rozhodnut. Tam, kde je řeka nejhlubší, vrhne se do konejšivých vln. Vrhne se do nich, aby jich ševelem umlčel hoře. A vlny ševelí a plynou; voda šplouná a bije do břehu. Jinak je ticho.

Toť řeka opět jako těšitel.

KAPITOLA

XXI

Dlouhý Kristián mnul si vesele ruce, procházeje jizbou sem a tam.

Vrátil se do domu Berndta, pasíře, kde bydlil, z návštěvy u strýce Ondřeje. Strýc byl vážně churav; tři dny jím zmítala horečka. Panna Gertrud poslala pro kněze. Strýc sotvaže ho poznal. Duchovní útěcha nevrátila mu klid. Chvílemi blouznil, chvílemi chtěl vstáti a jíti k „Žíznivému člověku“. Chvílemi mluvil o ženách a o růžích; chvílemi zpovídal se z hříchů, z jakých hříchů!

Dlouhý Kristián byl vesel; dědictví je už na dosah ruky!

Budoucnost jevila se mu růžově a vábivě: dědic strýce Ondřeje není ledakým. Hammeln uvidí, co učiní Kristián z toho dědictví! Agnes je jeho, budoucnost je jeho – –

Dveře se rozletěly prudce, rušíce drsně krásné sny. Do síně vstoupila matka Agnes. Byla jako mátoha a jako přízrak. Její tichá, plachá chůze jindy mlčky omlouvala její přítomnost. Ale žena, která přicházela dnes, především hledala. Celý život uprchl z bledých tváří do očí. Oh, oči matky!

Jak dlouho hledala toho dne, jak marně hledala! Ptala se nejprve sousedů: Neviděli jste Agnes? Šla ulicemi Hammeln a zastavovala chodce. Odbyli ji nevrle, odpovídali vyhýbavě. Viděli ji, ale nepamatují se už, zdali tomu dlouho. Šla tudy, nemohou však říci, zdali včera nebo dnes. Občané Hammeln mají jiné starosti než všímat si ledajaké dívčiny jdoucí ulicí. Svěsila hlavu a šla, tázajíc se znova: Neviděli jste Agnes, neviděli jste mé dítě?

Řekli jí pouze, že šla k řece. V ulici poblíž řeky bydlil Kristián. Věděl snad Kristián o ní?

Oh, oči, oh, neklidné a tázavé oči! Ulpěly na Kristiánovi jako odsouzenec na naději v milost! A její rty, třesoucí se neřečenými slovy, němě prosily. Kristián přistoupil k ní a chtěl ji konejšit. Ale též on cítil, že nebezpečno konejšit neznámou bolest. „Co se stalo?“ ptal se zneklidněný.

A matka promluvila posléze svá jediná slova, jedinou větu: „Neviděl jste Agnes, moje dítě?“

Kristián se vyděsil. Stín krysařův zdvihl se, straše ho. Vzpomněl si na neklid Agnes, nevysvětlitelné její smutky, vyhýbavé odpovědi. A přece – říkal si Kristián.

„Co je s Agnes?“ ptal se udýchaně. „Nevím nic o Agnes. Řekněte mi přece, co se stalo!“

Nedočkal se však odpovědi. Matka, slyšíc slova, která jí brala naději, vypukla v šílený smích. – Její bolest byla nad její síly. Kristiána zamrazil tento smích.

Napadlo ho, že by měl něco učiniti, nechápal však co. Šílená smála se chvíli divoce a drásavě, pak zmizela ze dveří, aniž si Kristián uvědomil její odchod – –

Šla domů, smějíc se; děti šly za ní. Smála se strašným svým smíchem. Chvílemi přerušila smích a rozezpívala se. Zpívala píseň o zemi sedmihradské.

KAPITOLA

XXII

Tak ji našel krysař, který také hledal marně. Našel ji, zříceninu něčeho, co bylo. Našel ji, sedící v koutku a hrající si s pestrým vyšíváním, prací odešlé. Když vstoupil krysař k ní, ukázala mu chlubivě a dětinsky vyšívání Agnes. Poté vypukla znovu v smích.

Krysař vzal ji za ruku. Snášela to trpělivě, ale lhostejně. Jinak byla veselá; její šílenství bylo milosrdné.

Krysař čekal trpělivě. Snad, tak si říkal, přijde přece jasný okamžik. Co se stalo s Agnes? Bál se všeho, nevěda nic. Šílená jistě něco věděla –

Věděla o odchodu Agnes? Věděla vše?

Šílená se smála a hrála si. Žvatlala chvílemi něžná a pošetilá slova, slova lásky, která se skrývala dlouhá léta za mlčením a lhostejnými slovy. Mluvila s tou, které zde nebylo. Hladila vyšívání, jako by to bylo její hrdlo. A krysař čekal a čekal – –

Vzal ji za ruku a snažil se ji příměti, aby mu pohleděla do očí. Vzpírala se; pak však povolila. Její oči se zahleděly na něho jako na někoho, s kým se nám podařilo provésti pěkný žertík. A vypukla znovu v smích.

Ale krysař nedal se zmásti.

Hleděl pevně do jejích uhýbajících očí. „Kde je Agnes?“ ptal se tiše a velitelsky.

Zasmála se znovu.

Stiskl více její ruce a jeho pohled spoutával roztěkané její myšlenky. Vracely se poslušně.

„Agnes odešla,“ smála se krutě stařena. „Agnes odešla do země sedmihradské.“

„Kde je země sedmihradská?“

„Jděte na horu Koppel,“ chichotala se šílená. „Jděte na horu Koppel; snad tam čeká?“

A vypukla v nevázaný smích, který krysaře mrazil. Vzpomínal na pohádku o zemi sedmihradské. Vzpomínal na večer, když ji Agnes vypravovala, Agnes s úsměvem děcka a s ospalýma očima. Chápal rázem, že je konec. Nechal Agnes vzít, a Kristián ji vzal; nechal Agnes odejít, a Agnes odešla. Bylo to vždy totéž.

Bezradný smutek sevřel jeho srdce sotva bijící. Dusil se pod svou bolestí. Tu jeho ruka nahmatala bezděčně nějaký předmět. Dotkl se svojí píšťaly.

Jak mohl zapomenouti na píšťalu? V ní je všechna jeho moc a kouzlo. Nechtěla kdysi Agnes, za prvého večera, aby vší silou zapískal na píšťalu?

Tehdy se bál; dnes se nebojí.

Nic není jiného, co by mohlo ulevit jeho bolesti. Nic není jiného, co by mohlo přehlušit hrozný smích této šílené. Nic není jiného, co by mohlo pomstíti ho za Hammeln. Ať si mluví konšelé o stu rýnských. Ne proto zazní píšťala krysařova.

KAPITOLA

XXIII

A krysař zapískal na svou píšťalu.

Nebyl to však tenký, tlumený tón, kterým vábil myši. Zvuk zněl plně a mocně; srdce při něm prudce zabušilo, krok bezděčně se zrychlil a probouzelo se – tiše, oh, tiše! – vše, co dřímalo hluboko v nitru. Ale jak rychle tato píseň šla ze snu v život a z života v smrt! Jaké to tragické a veliké vzepětí! Jak jímavý a nezapomenutelný hlas!

Krysař pískal.

Šílená slyšela zvuk píšťaly. Smích její zchladl na rtech a mizel; a náhle – poslední ozvěna jejího smíchu se ještě vracela – vypukla v pláč. Slzy kanuly jí z očí. Bylo jí, jako by Agnes brala ji za ruku a děla jí: „Pojď!“

Šla za krysařem.

Krysař vyšel na ulici. Mocně a silně zněla jeho píšťala. Kdo ji slyšel, propadl krysařovu svodu. Ustal od své práce a šel. Nedořekl slova a šel.

Pradleny praly na dvoře domu Erhardtova. Byly mladé a svěží a hovořily o svých milencích. Ale krysař hvízdal, a zapomněly na bělostné prádlo i na chtivé milence a šly za krysařem.

V dílně Froschově pracovali truhláři. Robili lože a chválili krásu svých milých. Ale píšťala krysařova nedala jim dokončiti práci a hovor. Šli za krysařem.

Elsbeth, květinářka a dohazovačka, přemlouvala právě počestnou Susu Tölschovou, sirotka sloužícího u radního Lamberta. Cinkala zlatými dukáty, opíjejícími sluch i oči. Ale právě když Susa podléhala svodům staré kuplířky, líčící dobré bydlo a blahý osud, zazněla píseň krysařova. A Elsbeth i Susa šly za krysařem.

Dělníci v dílně Strummově střihali vzácná sukna. Slyšíce však zvuk píšťaly krysařovy, nechali vzácné látky a hovoru o dálných mořích a velikých přístavech a šli tam, kde zněla píseň krysařova, zároveň vábivá a teskná.

Míjeli krčmu „U žíznivého člověka“. Krčmář Röger stál ve dveřích v nízké své čepici, vždycky připraven sklonit se a usmát. Černá Líza stála za jeho zády, ukazujíc se a skrývajíc, vždy připravena usmívat se a milovat. Píšťala krysařova odvedla Rögera i Černou Lízu, jako bere dravá voda břeh.

Píšťala krysařova probouzela staré sny a staré hoře.

Zhýřilec naklonil svou hlavu; za zvuku píšťaly viděl matku, dávno mrtvou, hladící čílko kučeravého hocha, jehož dávno není. Za zvuku píšťaly viděl smutné oči děvčete, které zhanobil. Za zvuku píšťaly viděl svoji budoucnost: prázdné, bědné, hanebné stáří!

Frejířka Dora, nejnestoudnější v městě, vzpomněla si na hocha s modrýma očima, kterého kdysi dobře milovala. Vzpomněla si na smrt zrazeného. A vzpomněla si na všechny ty, kteří pak přišli. A vzpomněla si na opovrženlivé pohledy těch, kteří plaše odcházejí před svítáním. A vzpomněla si na vrásky, které ráno viděla v zrcadle.

Píšťala krysařova rozněcovala jiskry, dávno uhaslé popely; vracela dávno zašlé a zapomenuté.

Stále rostl počet těch, kteří šli za krysařem. Radnice se vyprázdnila; div divů, ctihodní konšelé šli za ním. Chrám svaté Trojice se vyprázdnil; šli za ním kněz, kostelník, ministranti, šli za ním kajícníci i svatebčané, truchlící a doufající.

Píšťala krysařova pudila dále. Zástup šel mlčky za ní. A ve všech těch zašlých srdcích, zubožených duších, zaprášených cestou, zkažených hříchy, ve všech těch srdcích vzbouzela se čistá jakás touha.

A píšťala krysařova, když promluvila o bílých šatečkách družičky, úsměvu, dítěti, čistotě prvého snu, když promluvila o tolikerém hříchu a tolikeré zradě, o tolikeré neřesti a tolikerém kalu, o tolikeré bídě a tolikeré únavě, rozjásala se opět. A mezi pestrým zástupem lidí z Hammeln, sledujícím krysaře, radostně nějak to zašumělo. Nebylo nikoho, kdo by neporozuměl. Ano, jde se v zemi sedmihradskou. Ano, země sedmihradská čeká. Ano, je možno jinak žít. A všichni, muži, ženy, děti, opouštěli blátivý život Hammeln v touze, kterou napovídala krysařova píšťala. Matky tiskly nemluvňata prudčeji na svá prsa: bude to jiný život, krásnější život! A starci, téměř nad hrobem stojící, zrychlili krok: je ještě nutno urvat několik dní, několik hodin, několik vteřin krásnějšího života!

KAPITOLA

XXIV

Pouze Sepp Jörgen stál a nechápal. Viděl dav jdoucí za krysařem. Slyšel zvuky slibující a toužící. Ale necítil s davem a píšťala k němu nemluvila. Nechal všechny z Hammeln přejít, oddán svému osudu. Jeho hladové oči hledaly Kätchen a Lori. Marně.

Sepp Jörgen, jehož osud byl chápat příliš pozdě, osaměl také tentokrát. Zástup ho minul, jako ho dosud všechno minulo; zástup šel za písní krysařovy píšťaly. Oh, jak je krásná sedmihradská země, dovede-li touha po ní tolik spáčů probudit!

Píšťala krysařova hřměla a šeptala, plakala a jásala. Slibovala nepoznané rozkoše a nezkalenou radost. A všichni, kdož slyšeli, uvěřili. Uvěřil i lichvář Mosse, který neuvěřil nežli zcela jisté záruce.

Průvod krysařův prošel všemi ulicemi města. Chvílemi zněla píšťala, jako by krysař přece ještě někoho volal. Někdo chyběl v zástupu, a nebyl to Sepp Jörgen. Píšťala zasténala úpěnlivě a něžně. – – Ten, kdo chyběl, nedostavil se však.

Na okamžik zaváhala píšťala; jako by slzy ji zatopily. Na okamžik pouze: vzápětí zněla jasně a vítězně. Zázrak země sedmihradské.

Posléze opustil průvod Hammeln. Počal stoupati po svazích hory Koppel. Les zašuměl nad hlavou tisíců, kteří slyšeli.

Neúnavně zněla krysařova píšťala. Z počátku zněl z ní časem výsměch všemu a všem, výsměch podobný smíchu ďábla na chrámu svaté Trojice. Zpočátku zněly z ní časem hluboké stony, jako by neohrabaná čísi ruka dotkla se bolavého srdce. Píšťala tichla, neutichla však. Vlna vzrušení a víry odplavila vše kalné a zmatené; a cesta byla jasná a vše bylo jasné.

Krysař šel a rostl svou písní. Byl vysoký; nyní však jako by o hlavu převyšoval všechen zástup.

Oh, moci píšťaly krysařovy! Přerodila Hammeln. Vzkřísila světy dávno odumřelé, rozpálila srdce dávno zchladlá. Lidé z Hammeln, dobrého hansovního města, nemyslili už na prodej

a koupi, na zisk a ztrátu. Roztoužili se neznámými jindy touhami, rozesnili nesněnými dříve sny. Oh, moci píšťaly krysařovy!

A nepřerodila krysaře samého jeho píšťala? Nemyslil už na malichernou mstu, na malou zlobu, na Frosche, Strumma; nemyslil dokonce na Kristiána. Cítil bolest, ale více touhu.

Píseň píšťaly očistila bolest krysařovu; očistila myšlenku na Agnes. Oh, země sedmihradská!

Srdce jeho jistě o ní někdy snilo; ale teprve píšťala učinila ji skutečnou. A jak zněla mocně a jasně píšťala, opakoval si krysař: „Ani vina, ani hřích!“

Cesta je jasná a jasný je cíl. Není nutno vrhnout se v propast, abychom dosáhli ráje? Agnes tou cestou šla; dostihne, ano, dostihne Agnes.

Lid z Hammeln šel za svým chmurným a zamyšleným vůdcem, za velitelskou a mocnou písní jeho píšťaly. Strhovala je a pudila dále. Dále, až k bráně – –

Klopýtali cestou a necestou, padali, aby vstali a šli dále. Slyšeli jen krysaře a viděli jen krysaře. A jak kráčeli, otevřela se náhle před nimi propast.

Krysař stál nad propastí, chmurnější, velebnější. Mocně a slavně zněla píšťala.

Nikdo z Hammeln nezastavil se před branou. Nikdo, kromě Seppa Jörgena, zamyšleného nad hladinou řeky. Všichni prošli za zvuků píšťaly s důvěrným úsměvem a rozepjatou náručí: Oh, země sedmihradská! Všichni prošli a mizeli bez hlesu. A chmurný a němý vůdce pískal a pískal. Dav řídl za zvuků písně krysařovy; posléze krysař osaměl nad propastí –

Vzpomněl na „ano“ řečené jarního večera. Vzpomněl Agnes, která ho předešla, ale kterou možno dohoniti. Naklonil se nad propastí.

Bylo ticho, zvláštní ticho. Píšťala padla z krysařových rukou. A jeho píšťala znamenala život.

Zvuky její jako by ještě doznívaly v pádu: zvuky její vedly krysaře, jako vedly dav –

„Ano,“ odpovídal krysař němé propasti. A také on hledal bránu.

Tak odešel krysař a ostatní z Hammeln; není však jisto, došli-li do země sedmihradské.

KAPITOLA

XXV

Řeka plyne. Plyne, nerušena osudy.

Rybářský člun se houpá na řece; ale Jörgena nenapadá rozprostříti sítě. Sedí na člunu a dumá.

Těžko by pověděl, proč je mu smutno. Nechápe ještě, ale počíná tušit.

Je ticho… ticho.

Je nedělní den a bylo by třeba zvonit k požehnání. Ale zvon chrámový se neozývá.

Je nedělní den a měšťané Hammeln, jejich ženy, synové i dcerky měli by se procházeti po březích. Ale hráze jsou pusty.

Je nedělní den, den, kdy se vyfintění hejskové a rozesmáté frejířky posmívají nejvíce Jörgenovi; dnes však se nikdo nesměje.

A Sepp Jörgen, který tušil, počíná chápat.

Stalo se něco. Vzpomíná na průvod, který šel za krysařem; vzpomíná na bledou krysařovu tvář.

Sepp Jörgen chopil se vesel a zamířil ku břehu. Přivázal loď a ubíral se k Hammeln.

Ulice byly pusty. Krámy byly pusty. Krčmy byly pusty.

Sepp Jörgen šel podloubím. Jindy této doby bylo zde živo: dnes ani člověka.

Krok Jörgenův zní nějak zlověstně na chladných kamenech.

Jörgen stanul u kostela. Žebráci a žebračky nestáli u vchodu; to ho udivilo. Jörgen šel dále. V kostele bylo ticho. Mnohem zlověstněji ozýval se zde rybářův krok. Pokropil se svěcenou vodou, ale jeho oči viděly stále prázdno: prázdno v lavicích, prázdno před oltářem. Pod klenbou chrámovou bylo takové ticho, že Jörgen domníval se slyšeti hovor dvou andělů na oltáři k sobě se choulících. Ozvěna vlastních kroků ho děsila. Kráčel tiše, po špičkách, a přece hluk kroků rušil zakleté ticho.

Jörgen posléze chápal, stoje tváří v tvář Ukřižovanému. Všichni odešli. Je posledním mužem v Hammeln. Posledním člověkem v Hammeln.

Úžas této myšlenky zhroutil rybáře málem; zachytil se stěží schodiště prázdné kazatelny.

Zvuky píšťaly krysařovy ožily v jeho paměti; zaniknuvší tóny teprve nyní ho podmaňovaly. Kouzlo, kterému podlehli všichni v Hammeln, podmanilo rybáře, přeživšího okouzlovatele.

A rybář kráčel po stopách krysaře a těch, kdo šli za ním. Kráčel, domnívaje se slyšet zvuky píšťaly.

KAPITOLA

XXVI

Slyšel vše, co slyšeli lidé z Hammeln: hoře, lítost a naději. Píseň tragického rozpětí a píseň tragičtějšího osudu. Ale takřka už na odchodu z města slyšel něco, čeho neslyšeli odešlí.

Otevřeným oknem tichého domku zněl k němu pronikavý nářek dítěte.

Opuštěné nemluvně plakalo.

Sepp Jörgen nebyl posledním člověkem v Hammeln. A Sepp Jörgen, divno to říci, chápal.

Otevřel dveře a vstoupil do pustého příbytku. V kolébce, málo kryto peřinkou, leželo dítě, drobný, baculatý tvor. Převalovalo se bezmocně, třepetajíc nožičkama o stěnu kolébky a bijíc ručkama do prázdna. A jeho nářek zněl jako jasný rozkaz, který nemohl být vyslechnut v prázdném městě, v prázdném domě, prázdné síni.

Sepp Jörgen stál tu bezradně. Co může učiniti pro dítě? Má hlad. Jak ukonejší jeho hlad?

Dítě, zaslechnuvši kroky, rozplakalo se prudčeji. Sepp Jörgen sklonil se nad kolébkou a vzal dítě do své náruče.

Bylo to děvče.

Sepp Jörgen hýčkal dítě. Ale tu si vzpomněl nad hladovým nebožátkem na vše: na pusté ulice v Hammeln, na zmizelou Kätchen a Loru, na zástup odešlý s krysařem. A znovu zněla jeho nitrem melodie smutná a lítostivá, a pak jásavá a vítězná.

Rozhlédl se ještě po opuštěné síni, po neumytém nádobí, po zbytcích chudého oběda. Nic zde nebylo, co by ukonejšilo hlad nemluvněte, marně hledajícího prs matčin.

Neškoleným, neumělým hlasem zapěl Jörgen ukolébavku dětí z Hammeln, píseň o zemi sedmihradské. Pěl a hýčkal dítě.

Ale dítě znovu zaplakalo. Chtělo pít. Nevědělo o jiné touze. Jörgen o ní věděl. Pláč dítěte splýval s echem písně píšťaly krysařovy, teprve nyní zvučícím. Splývaly v mohutný proud, který strhoval rybáře. Ústrky a běda přešlého života šly před ním.

Sepp Jörgen vyšel s dítětem na ulici.

Bolest a touha pudily ho na horu Koppel… za ostatními… za krysařem.

Stoupal se svým břemenem rychle. Jako ten, kdo ví, že shodí je záhy.

Neohlédl se po opuštěném Hammeln. Co bylo mu po městě, jež nedalo mu než rány a smích?

Také srdce Jörgenovo snilo kdysi o zemi sedmihradské. Také jeho srdce snilo o jiném životě. A ten zdál se býti na dosah ruky. Všichni našli cestu. A Jörgen?

Poslední muž z Hammeln došel k bráně země sedmihradské.

Propast otvírala se před ním. V její hloubi je cesta. Z ní zněly hlasy, lákavé a svůdné:

„Co chceš, ó rybáři, v Hammeln a v celé své zemi? Tvá touha je marná, tvá láska je marná, marný je tvůj sen!

Co zmůže tvá práce, co zmůže tvé rozpětí, co zmůže tvá smrt? Lovíš v řece; jak je bídná tvá kořist, rybáři!

Země sedmihradská čeká. Jiný život čeká. Nikdo už se nebude tam Jörgenovi smát.

Kätchen ani Lora neutekou od tebe. Oh, rybáři, jak nedočkavě objímají tam nahá ženská ramena!“

Ale stalo se něco zvláštního. Křik dítěte překonal zvuk píšťaly krysařovy. Dítě plakalo ještě. Chtělo pít. Nevědělo nic o zemi sedmihradské.

Pláč dítěte dojal posledního muže z Hammeln; pláč nemluvněte překonal jeho touhu.

Kynul bezmocně rukou na pozdrav někomu, kdo navždy odchází. Rozloučil se s propastí.

Potom odešel hledat ženu, která by dala napít dítěti.

O tomto vydání

AUTOR A TEXT

Viktor Dyk (1877–1931). Původní český text Krysaře je v České republice volným dílem. Novela je v tomto vydání otištěna v úplnosti, v původním členění do 26 kapitol.

GRAFICKÁ ÚPRAVA

Nová grafická úprava a sazba byly připraveny pro bohemista.cz. Obálka byla vytvořena s využitím AI pro toto vydání. Obálka, grafika, reklamní stránky ani sazba knihovny nebyly převzaty.

bohemista.cz · Vydání 2026